

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

KATEDRA PEDAGOGIKY

**VZDĚLÁVÁNÍ SLUCHOVĚ POSTIŽENÝCH DĚTÍ NA
ÚZEMÍ HLAVNÍHO MĚSTA PRAHY**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Monika Rážová

Sociální péče, obor Sociální práce

Vedoucí práce: Mgr. Miroslav Hanzlíček

Plzeň, 2013

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

Plzeň, 1. června 2013

.....

vlastnoruční podpis

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla především poděkovat panu Mgr. Miroslavu Hanzlíčkovi, vedoucímu práce, který mi velice pomohl při vypracování této práce. Dále bych chtěla poděkovat paní Haně Skopové, předsedkyni výkonného sboru Sdružení uživatelů kochleárního implantátu. Mé děkuji patří i Školám pro děti se sluchovým postižením v Praze, především škole Gymnázium, základní škola a mateřská škola pro sluchově postižené v Praze. V neposlední řadě děkuji i Kateřině Bacíkové za podporu a pomoc při konečných úpravách.

Obsah:

Úvod	6
Teoretická část	8
1 Problematika sluchového postižení	8
1.1 Surdopedie	8
1.2 Sluchové ústrojí	9
1.2.1 Anatomická stavba	10
1.3 Klasifikace sluchových vad	12
1.3.1 Sluchové vady podle místa vzniku postižení	12
1.3.2 Klasifikace podle období vzniku postižení	13
1.3.3 Vady podle stupně postižení	14
1.4 Etiologie sluchových vad	15
1.5 Diagnostika sluchových vad	16
1.6 Terapie a kompenzace	18
1.7 Komunikace sluchově postižených	19
1.7.1 Pojem komunikace	19
1.7.2 Formy komunikace sluchově postižených	20
1.7.3 Neslyšící v naší populaci	22
2 Vzdělávání osob se sluchovým postižením	23
2.1 Komunikační přístupy ke vzdělávání osob se sluchovým postižením	23
2.1.1 Orální metoda	23
2.1.2 Totální komunikace	23
2.1.3 Bilingvální způsob	24
2.2 Školy pro sluchově postižené	24
2.2.1 Základní školy pro sluchově postižené	26
2.2.2 Střední školy pro sluchově postižené	27

2.2.3	Vysokoškolské vzdělání pro sluchově postižené.....	27
2.2.4	Střediska rané péče.....	27
2.3	Školy pro sluchově postižené v Praze.....	28
2.3.1	Základní školy a střední školy v Praze	28
	Praktická část	32
3	Vzdělávání sluchově postižených dětí na území hlavního města Prahy.....	32
3.1	Metodologie výzkumného šetření	32
3.2	Popis zkoumaného vzorku	33
3.3	Analýza výsledků zkoumaného šetření.....	34
3.3.1	Výběr střední školy	34
3.3.2	Typ školy.....	34
3.3.3	Volba typu školy	35
3.3.4	Názor žáků na nabízené obory v Praze	36
3.3.5	Školy mimo Prahu	37
3.3.6	Soukromé školy	38
3.3.7	výběr školy na základě lokality.....	39
3.3.8	Přehled oborů zvolený žáky	39
3.3.9	Zbylá analýza	40
3.3.10	Případová studie	42
3.4	Závěry výzkumného šetření.....	57
	Závěr.....	59
	Shrnutí.....	60
	Summary.....	61
	Použité zdroje.....	62
	Seznam obrázků a tabulek.....	65
	Přílohy.....	66
	Dotazník.....	66

ÚVOD

„Sluchově postižené dítě je stejně inteligentní, stejně dychtivé poznávat svět jako každé jiné dítě. Na první pohled na něm žádnou odlišnost nespatříme. A přece je zde přítomno něco, co způsobí, že toto dítě - a než se nadějeme, dospělý člověk - bude vždycky jiné než ostatní. Jeho odlišnosti zabránit nemůžeme, i kdyby nám to třeba někdo sliboval. Můžeme však docílit, že ač bude jiné, nebude horší než ostatní!“

Jaroslav Hrubý

V České republice je téměř 500 000 jedinců se sluchovým postižením ať už lehčího či těžšího rázu. Z nich převážnou část tvoří nedoslýchaví, jejichž sluch se zhoršil z důvodu věku. Zhruba 15 000 nedoslýchavých a neslyšících lidí se s vadou sluchu narodilo nebo jejich vada vznikla už v dětství. Tato bakalářská práce se zabývá „problematikou“ vzdělávání sluchově postižených dětí na území České republiky a konkrétně na území Hlavního města Prahy a přibližuje volbu dalšího vzdělání při přechodu ze základní školy na školu střední.

Zaměřuje se na objasnění základní terminologie týkající se sluchového postižení, metodu výuky, způsob komunikace, nastavený systém vzdělávání a rovněž na samotné žáky. Práce se snaží přiblížit, jaké možnosti žáci mají a co si o nich myslí oni sami.

Cílem této práce je zhodnotit, zda nabízené středoškolské obory na území města Prahy, jsou pro žáky se sluchovým postižením dostačující nebo zda mají jiné představy o své budoucnosti.

Toto téma jsem zvolila zprvu na základě zvědavosti a chtěla jsem odpovědět na několik otázek, na které jsem dosud nenacházela odpověď.

V rámci mé praxe a nyní již dobrovolnické činnosti, jsem se setkala s různými organizacemi pracující s dětmi, jak postiženými tak s dětmi z vyloučených komunit apod. Velice mě však zaujalo právě vzdělávání těchto dětí, a tak mi zbývalo jen zvolit skupinu dětí a mladistvých, na které bych svoji práci zaměřila. Zvolila jsem děti se sluchovým postižením, neboť jsem si neustále kladla otázku, zda je ztráta sluchu bariérou ve vzdělávání těchto dětí.

Bakalářská práce se skládá ze tří kapitol. První dvě kapitoly se týkají teoretické části a poslední třetí se věnuje části praktické. V první kapitole se zaměříme na popis problematiky sluchového postižení z komplexního hlediska. Objasníme pojem surdopedie, popíšeme sluchové ústrojí a rozdělíme sluchové vady. V další části první kapitoly nesmí chybět diagnostika, etiologie a terapie. Dále v první kapitole nesmíme opomenout komunikaci sluchově postižených.

V druhé kapitole se věnujeme vzdělávání sluchově postižených, a tak se zde zabýváme komunikačními přístupy ve vzdělávání. Popisujeme přístupy komunikace mezi sluchově postiženými, a tak nesmí chybět popis nejznámějších přístupů, do kterých řadíme orální metodu, totální komunikaci a bilingvální komunikaci. Dále se v druhé kapitole věnujeme školám a institucím zabývajícím se právě vzděláváním sluchově postižených a dovolili jsme si zařadit i organizace zabývajícím se poradenstvím pro sluchově postižené, které též hraje svoji velkou roli při začleňování žáků.

V praktické části, tj. třetí kapitola se zabývá již samotným šetřením. Vzhledem k cílům práce byla pro výzkumné šetření použita smíšená výzkumná strategie. Výzkumné šetření bylo provedeno pomocí metody dotazníku. Dotazník obsahoval, jak uzavřené otázky, tak i otevřené. Cílovou skupinou byli žáci se sluchovým postižením posledních ročníků ZŠ v Praze.

Na mnou sestavené otázky odpovědělo 15 žáků, se 3 žáky byla zpracována kazuistika a proveden krátký rozhovor.

V první řadě je v kapitole popsána metodologie a cíle práce, poté následuje analýza výsledků, které vzešly z výzkumného šetření, které byly zpracovány i do grafické podoby. Pro praktickou část jsem navrhla tři tvrzení, která v závěru budou na základě zjištěných informací buď potvrzena, nebo naopak vyvrácena.

TEORETICKÁ ČÁST

1 PROBLEMATIKA SLUCHOVÉHO POSTIŽENÍ

1.1 SURDOPIEDIE

Disciplínu, která se zabývá výchovou, vzděláváním a rozvojem jedinců se sluchovým postižením, představuje surdopedie. Název je odvozen z latinského *surdus* – hluchý a řeckého *paideia* – výchova. V literatuře se můžeme setkat i s jinými pojmy pro označení tohoto oboru, např. *surdologie*, *surdopedagogika* či *pedagogika sluchově postižených*. (Horáková, 2010, s. 141)

Jedinci se sluchovým postižením představují velmi různorodou skupinu, neboť jejich variabilita je zapříčiněna především typem a hloubkou sluchové vady, dobou, kdy k postižení došlo, rozvojem osobnosti a s tím spojené sociokulturní podmínky a v neposlední řadě nesmíme opomínat časnou i následnou surdopedickou intervenci.

Jednu z hlavních rolí týkající se surdopedie hraje komunikace sluchově postižených, ať už mezi postiženým s okolím (intra kulturní), a nebo mezi postiženými (interkulturní). Právě komunikace je jedním z nástrojů, který ovlivňuje individuální rozdíly mezi jedinci se sluchovým postižením. Díky užívání „jiné“ komunikace je na jedince se sluchovým postižením v současné době spíše nahlíženo jako na příslušníky jiné kulturní a jazykové minority než na osoby „s postižením“.

Surdopedie je spojena s dalšími speciálně-pedagogickými vědními obory a to s pedagogikou, biologií, psychologií, sociologií a filozofickými obory, tím pádem surdopedii řadíme do součásti speciální pedagogiky jako multidisciplinární obor. Je zřejmé, že surdopedie souvisí i s mnoha medicínskými disciplínami, jako stěžejní příklad můžeme uvést pediatrii, otorinolaryngologii (ORL), foniatrii apod. (Horáková, 2010, s. 141)

Podle Potměšila (2003) můžeme vymezit několik cílových skupin, ke kterým směřuje surdopedická péče:

Sluchově postižené děti a mládež – skupina ve věku 0 – 18 let. Jedná se o všechny děti a mládež se sluchovým postižením, a to jak ve speciálních zařízeních, tak těch, které byly zařazeny do programu školní integrace.

Rodiče dětí se sluchovým postižením – již v raném věku dítěte je v jeho zájmu dosáhnout co nejlepší úrovně spolupráce mezi rodiči a pracovníky odborného týmu, jehož členem je také surdoped. Je třeba také uvést fakt, že rozhodování a rozhodnutí o jednotlivých postupech, krocích i celkovém směřování výchovných aktivit patří rodičům, nebo zákonným zástupcům dítěte.

Pedagogičtí pracovníci – surdopedové apod.

Pokud je dítě postiženo ztrátou sluchu již v útlém věku, je téměř zbaveno možnosti dorozumívat se mluvenou řečí, které je jedním z hlavních způsobů předávání informací v běžné majoritní společnosti.

Dorozumívání se běžnou komunikací připadá většině zdravým lidem jako samozřejmé, ale i slyšící společnost se musela naučit mluvit a komunikovat s okolím. Ale i zdravému dítěti tento proces trvá dva až tři roky, než se naučí správné komunikaci, výslovnosti všech hlásek a zejména porozumění sdělovanému obsahu. Bohužel sluchově postižené dítě není pro recepci a produkci vybaveno, neboť u něj panuje absence sluchových vjemů, které podporuje přirozenou touhu dítěte napodobovat mluvenou řeč a jazyk dále rozvíjet. Tím pádem je pro dítě se sluchovým postižením přirozenější přijímat podněty a informace především vizuálně motorického komunikačního systému, tj. znakovým jazykem.

Toto je ve většině případů možné, pokud se dítě narodí sluchově postiženým rodičům, kteří znakovou řeč ovládají, nicméně se sluchově postižené děti rodí především párům bez sluchového postižení, a tím pádem ve většině případů nejsou rodiče schopni sami své dítě naučit správné komunikaci a znakové řeči a právě tady nachází uplatnění surdopedie, aby byla dítěti poskytnuta nejlepší péče a podpora při rozvoji jejich osobnosti.

1.2 SLUCHOVÉ ÚSTROJÍ

„Lidské ucho je komplikovaný orgán pro vnímání zvuků okolního prostředí a zároveň obsahuje i analyzátor pro vnímání pocitu rovnováhy, pohybu přímočarého i otáčivého a polohy těla v prostoru.“ (Šlapák, Floriánová, 1999, s. 14)

Sluchové ústrojí můžeme rozdělit z anatomického hlediska na několik částí, které společně tvoří celek, který umožňuje příjem zvuku.

Zvukové podněty člověk přijímá sluchovým ústrojím, které se člení na tři části. Vnější a střední ucho slouží pro zachycení a vedení zvukových vln, jejich zpracování do podoby sluchového podnětu se děje teprve v uchu vnitřním.

Sluchový orgán společně se zrakovým analyzátozem zajišťuje rovnováhu těla v klidu i při pohybu.

1.2.1 ANATOMICKÁ STAVBA

Zevní ucho (auris externa)

Zevní ucho je složeno z ušního boltce a zevního zvukovodu. Tyto části zevního ucha jsou odděleny bubínkem. Zevní ucho slouží k zachycení a vedení akustických vln přímo k bubínku a zároveň chrání části ucha, které jsou uloženy hlouběji.

Boltec (auricula) je útvar tvořený elastickou chrupavkou. Má podobu charakteristicky zprohýbané mušle, připojené k hlavě v úhlu 20 až 40°. Jeho dolní okraj je zúžen do lalůčku, tvořeného pouze kůží. Kůže boltce je velmi bohatě cévně zásobena, při úrazech zevního ucha vede k jednoduchému vzniku podkožních hematomů, jeho rány se však velmi dobře hojí.

Střední ucho (auris medium)

Střední ucho tvoří bubínek, dutina bubínková neboli středoušní dutina a tři sluchové kůstky. Plní převodní funkci tak, že dopadající zvukové vlny převádí na bubínek a tím se zvyšuje jejich tlaková energie. Vzadu na středoušní dutinu navazuje systém dutinek a je pomocí Eustachovy trubice (tuba auditiva) spojena s hltanem.

Eustachova trubice vyrovnává tlak vzduchu mezi středoušní dutinou s tlakem vzduchu ve vnějším prostředí. Právě přes Eustachovu trubici často pronikají infekce z nosohltanu do středoušní dutiny a mohou způsobit hnisavé záněty, někdy dokonce mohou být těmito záněty zasaženy a poškozeny středoušní kůstky nebo se infekce může žilní cestou dostat až na mozkové obaly.

Bubínek je blanitý útvar, tenká kruhovitá ploténka, která odděluje zevní zvukovod od středoušní dutiny. Sluchové kůstky jsou řazeny následujícím způsobem. Kladívko přirůstá svou rukojetí k bubínku, hlavička je kloubem spojena s kovadlinkou. Ta je uložena pod stropem dutiny středoušní a drobným kloubním spojením navazuje na třmínek, jehož základna je zasazena do oválného okénka.

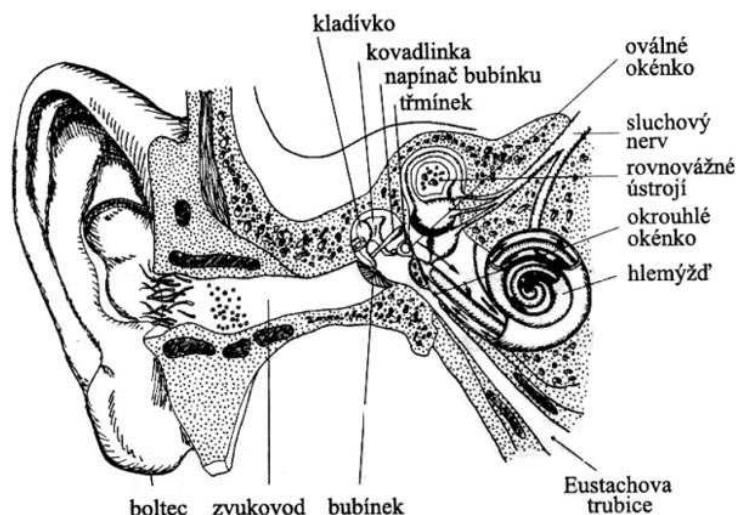
Kůstky jsou tak seřazeny do oblouku, vyklenutého vzhůru, jehož napětí je regulováno dvěma drobnými středoušními svaly.

Vnitřní ucho

Vnitřní ucho je uloženo v nejtvrděší kosti lidského těla, kterou nazýváme spánkovou kostí. Pokud bychom zašli více do hloubky, můžeme říci, že vnitřní ucho najdeme v kosti skalní, která je součástí kosti spánkové.

Kost spánková chrání vnitřní ucho proti otřesům a poraněním. Tohle kostěné pouzdro je také nazýváno kostěný labyrint, ve kterém je uložen labyrint blanitý. Blanitý labyrint je od kostěného oddělen tekutinou zvanou perilymfa. Tato tekutina zajišťuje to, že blanitý labyrint „plave“, a je tak chráněn proti otřesům hlavy, při činnosti člověka jako například skákání, rychlé pohyby, nárazy do hlavy apod. Vnitřní ucho můžeme rozdělit na dvě části:

- a) *část vestibulární* – tato část je tvořena vestibulem (ultriculus a sacculus) a třemi polokruhovitými kanálky, které tvoří periferní část rovnovážného ústrojí. Tato část vnitřního ucha tedy slouží k vnímání polohy a změny polohy.
 - b) *část sluchová* – část tvořena hlemýžděm (cochlea)
- *hlemýžď (cochlea)* – jak je již výše zmíněno, kostěný labyrint je vyplněn labyrintem blanitým – blanitým hlemýžděm. Ten je tvořen vlastními buňkami smyslového ústrojí, buňkami vláskovými. Buňky vláskové jsou akustickými receptory, jejichž funkcí je přeměna mechanické energie v elektrické proudy a nervové podráždění. Buňky vláskové jsou uloženy v Cortiho orgánu (Šlapák, Floriánová, 1999, s. 14 – 18).
 - *sluchový nerv* – převádí podněty z vnitřního ucha až k mozkovým centřům v kůře mozkové. (Renotiérová, Ludíková a kol, 2003, s. 172)
 - *korová centra* – jsou místa, odkud vycházejí sluchové podněty do celé mozkové kůry a uskutečňují se podmíněné spoje na základě časové souvislosti s podrážděním z jiných analyzátorů. (Šlapák, 1995)

Obrázek 1: Sluchové ústrojí

Zdroj: <http://metropoezie.wz.cz/Web/akustika.html>

1.3 KLASIFIKACE SLUCHOVÝCH VAD

V případě, že otolaryngolog zjistí poruchu sluchu, je třeba zjistit příčinu této vady a místo na sluchové dráze, kde se nachází. Klasifikace sluchových vad se opírá o několik kritérií, kterými jsou například místo vzniku vady, období vzniku vady, stupeň postižení apod. (Slowík, 2007, s. 74)

1.3.1 SLUCHOVÉ VADY PODLE MÍSTA VZNIKU POSTIŽENÍ

Z hlediska lokalizace vzniku postižení rozlišujeme dvě základní skupiny sluchových vad (Šlapák, Floriánová 1999):

Periferní nedoslýchavost či hluchota se dělí na převodní, percepční a smíšenou. U převodní vady jsou sluchové buňky v pořádku, ale nejsou rozkmitávány zvukem, jelikož se zastaví skrz zevní zvukovod a střední ucho. Příčinou této vady jsou překážky, které brání nebo ztěžují proniknutí zvuku z vnějšího okolí k smyslovým buňkám. Zde přijdou zeslabené podněty k čivým buňkám, pokud je postižený zachytí, rozumí jim. Jedná se zde tedy o kvalitativní poruchu.

U **percepční** vady dochází k poruchám ucha vnitřního, sluchových nervů či buněk. Lavička, Šlapák (2002) dále rozlišují percepční vady na kochleární, tj. porucha přeměny zvuku v elektrický signál ve vnitřním uchu, a retrokochleární, tj. porucha vedení zvukového signálu hlavovým kmenem a sluchovou dráhou v mozgovém kmeni. Zde se jedná o poruchu kvality i kvantity, dochází zde k tomu,

že postižený slyší podněty kvalitativně změněná a to má za následek, že slyší zkresleně - „Slyším, ale nerozumím.“ (Šlapák, Floriánová, 1999, s. 25)

Smíšené vady vzniká kombinací převodního a percepčního typu.

Centrální nedoslýchavost (hluchota)

Zde jsou zahrnuty komplikované defekty způsobené defekty postihujícími korový a podkorový systém sluchových drah. Jejich určení je obtížné a často jsou nutná opakovaná, časově náročná vyšetření. (Šlapák, Floriánová, 1999, s. 26)

1.3.2 KLASIFIKACE PODLE OBDOBÍ VZNIKU POSTIŽENÍ

Z hlediska doby vzniku můžeme vady sluchu rozdělit na vady **vrozené** (hereditární) a **získané** (postnatální). K vrozeným vadám dochází na základě dědičnosti nebo v době vývoje dítěte, získané vady vznikají až po narození.

Podle Nováka (1994) má zděděná nedoslýchavost nebo hluchota řadu příčin. Nedoslýchavost se může postupně zhoršovat a přejít v hluchotu.

Vrozené vady sluchu mohou být geneticky podmíněné nebo kongenitálně získané.

Geneticky podmíněné mohou způsobit sluchovou vadu na základě dědičnosti autozomálně recesivní (více než dvě třetiny) nebo dominantní, či dědičnosti vázané na chromozom X. V současnosti je známa přibližně desítka genů odpovědných za autozomálně recesivní vadu sluchu (jedním z nejvýznamnějších je gen pro protein connexin 26). (Horáková, 2010, s. 146)

Kongenitálně získané dělíme dále na prenatální a perinatální. Prenatální (v průběhu těhotenství) jsou způsobeny především nemocemi matky zejména v 1. trimestru (např. spalničky, toxoplasmoza, zarděnky), RTG záření apod. Perinatální (v průběhu těhotenství) mohou být způsobeny dlouhým porodem, nízkou porodní vahou, předčasným porodem atd.

Vady postnatální (získané) se dělí z hlediska rozvoje mluvené řeči na dvě skupiny. První skupina jsou vady získané před fixací řeči (nelingvální) diagnostikují se do období šesti let věku dítěte a druhou tvoří vady získané po fixaci řeči (postlingvální), diagnostikované po šestém roce dítěte a v průběhu života.

Vady získané před fixací řeči mají velký vliv na komunikaci postiženého dítěte. Mohou být zapříčiněny např. infekčními chorobami, traumaty, úrazy hlavy či opakujícími se hnisavými záněty středního ucha.

Postlingvální vady mají stejně tak jako vady získané před fixací řeči mnoho příčin, např. poranění hlavy a středního ucha, hlučné pracovní prostředí, toxiny, jedy. Patří sem také stařecká nedoslýchavost, kdy ve stáří slyší člověk hůře, protože mu odumírají sluchové buňky, které jsou nenahraditelné. Patologickým se tento jev stává, když je narušena komunikační schopnost člověka.

1.3.3 VADY PODLE STUPNĚ POSTIŽENÍ

V surdopedii se nejčastěji setkáváme se dvěma termíny označující stupeň ztráty sluchu, kterými jsou hluchota a nedoslýchavost.

Nedoslýchavost se může pohybovat od minimálních ztrát sluchu, které si nevšimne ani okolí, přes střední nedoslýchavost, u které se již projevuje omezení ve sluchových vjemech a to především v prostorech s nevyhovující akustikou, až po těžkou nedoslýchavost, kdy postižený vnímá mluvenou řeč v naprosté blízkosti u ucha a to ve značně deformované formě (Potměšil, 2003, s. 21).

Hluchota je nejtěžším stupněm sluchových vad, znemožňuje vnímání mluvené řeči a ovlivňuje přirozený vývoj komunikace. Postižený je zde zcela odkázán na vizuální způsob příjmu informací. (Renotírová, Ludíková a kol., 2003, s. 173)

Z hlediska kvantity (měřené v decibelech) se můžeme setkávat s různými hodnotami, které vymezují jednotlivé stupně sluchových poruch. Světová zdravotnická organizace (WHO) roku 1980 stanovila mezinárodní škálu stupňů sluchových poruch a to takto:

Velikost ztráty sluchu podle WHO	Název kategorie ztráty sluchu	Název kategorie podle Vyhl. MPSV č. 284/1995 Sb.
0 – 25 dB	normální sluch	
26 – 40 dB	lehká nedoslýchavost	lehká nedoslýchavost (již od 20 dB)
41 – 55 dB	střední nedoslýchavost	středně těžká nedoslýchavost
56 – 70 dB	středně těžké poškození sluchu	těžká nedoslýchavost
71 – 90 dB	těžké poškození sluchu	praktická hluchota
více než 90 dB, ale body v audiogramu i nad 1 kHz	velmi závažné poškození sluchu	úplná hluchota
v audiogramu nejsou žádné body nad 1 kHz	neslyšící	úplná hluchota

Tabulka 1: Mezinárodní škála sluchových poruch podle WHO

Zdroj: Hrubý in Pipeková, 2010, s. 147

1.4 ETIOLOGIE SLUCHOVÝCH VAD

Tak jako u jiných postižení je i etiologie sluchových vad často neznámá, mnohdy autoři uvádí, že nezjištěné příčiny poruchy sluchu jsou až 60 %. Jednou z příčin mohou být genetické odchylky, které způsobují sluchovou vadu na základě dědičnosti, kdy se může jednat o syndromové příčiny poruch sluchu, kde se objevuje i kombinace jedné nebo více anomálií a charakter jejich vzájemné mutace ovlivňuje závažnost postižení.

Nesyndromové poruchy sluchu se vyskytují náhodně a je těžké je odlišit od postižení nedědičného, které vzniklo na základě vnitřního prostředí.

Mezi exogenní (vnější) příčiny postižení spadají infekce a nemoci, které prodělala buď matka v těhotenství (prenatální) a měli negativní vliv na plod, během porodu (perinatální) nebo je sám postižený prodělal v průběhu života. Mezi tyto nemoci řadíme například zarděnky, spalničky, chřipku či toxoplazmózu.

Na plod dítěte mohou mít také negativní dopad teratogenní účinky léků, které byly matce podávány během těhotenství. I přesto, že se od roku 1967 na doporučení WHO testují teratogenní účinky léku, se rodí postižené děti. Mezi nemoci, které způsobily sluchové postižení v průběhu života jedince, patří časté záněty středního ucha, meningitida či příušnice. Sluch jedince mohou ovlivnit i vedlejší účinky léků, které užíval v průběhu života. „Mezi rizikové skupiny léků patří například některá antibiotika, diuretika, analgetika, antidepressiva, antiflogistika a cytostatika. Za nebezpečné jsou považovány zejména ty léky, jejichž podávání může zapříčinit ireverzibilní poruchy sluchu.“ (Valenta a kol., 2003, s. 209)

1.5 DIAGNOSTIKA SLUCHOVÝCH VAD

„Zjistit výkonnost sluchového analyzátoru není jednoduché. Pro další rozvoj sluchově postiženého jedince je však naprosto nezbytné stanovit velikost a strukturu sluchové ztráty, aby byl indikován vhodný typ sluchadla a mohla začít kvalifikovaná surdopedická intervence.“ (Renotierová, Ludíková a kol., 2003, s. 174)

Vada sluchu je diagnostikována třemi základní fázemi. Nejprve je potřeba zjistit, zda vada sluchu u vyšetřovaného vůbec existuje. První fázi diagnostiky sluchových vad je tedy *odhalení vady*. V případě, že u vyšetřovaného je prokázána vada sluchu, je dalším důležitým krokem zjištění, jak je vada závažná tzn. *zjištění velikosti vady*. Tyto dva kroky jsou zcela hlavní, protože na základě jejich výsledků je volena optimální strategie práce s dítětem. Třetím, významově menším krokem, je *zjištění příčiny vady*. (Hrubý, 1998, s. 46)

U novorozenců a kojenců, kteří nejsou schopni spolupráce s odborníky, se využívá různých druhů metod, které alespoň orientačně diagnostikují sluchovou ztrátu.

Patří mezi ně např. **vyšetření prostřednictvím nepodmíněných reflexů:**

- a) *reflex víčkový (auropalpebrální)* – tato metoda se zakládá na tom, že dítě by mělo na zvukový podnět silné intenzity (např. chřestítka, klakson) prudce sevřít víčka.
- b) *reflex zornicový (kochleopupilární)* – tato metoda je založena na tom, že při silném zvukovém podnětu dojde k rychlému stažení zornice a k jejímu opětovnému rozšíření.

c) *orientační reflex* – tato metoda se zakládá na tom, že při silném zvukovém podnětu se dítěti zastaví dýchací pohyby, dítě se rozpláče apod.

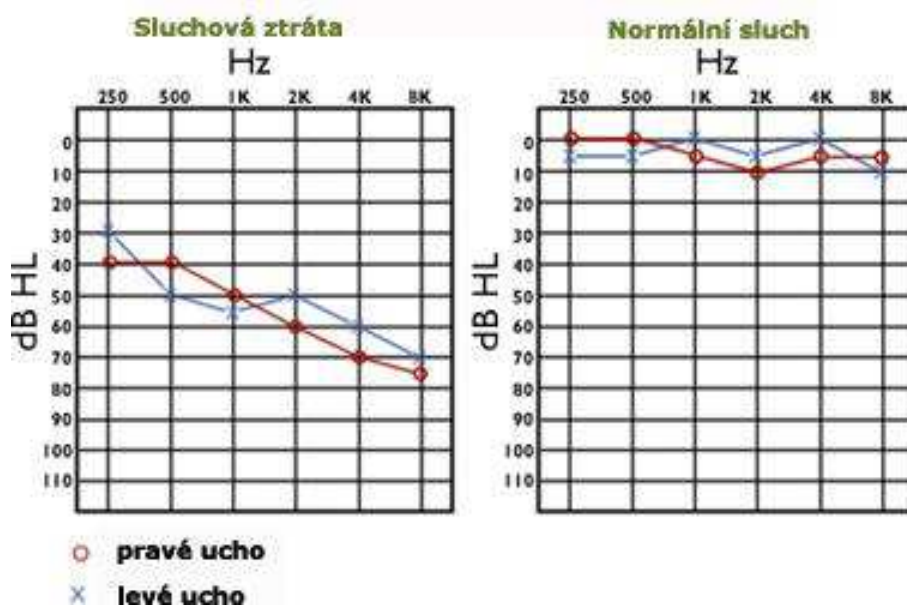
d) *pátrací reflex* – tato metoda je založena na tom, že by se dítě mělo otáčet na stranu, ze které přichází zvukový podnět. (Šlapák, Floriánová, 1999, s. 20)

Na rozdíl od jiných evropských zemí, není v České republice prováděn plošný screening sluchových vad u novorozenců. Hlavním důvodem jsou velké náklady těchto složitých vyšetření, proto se týkají pouze rizikových jedinců. (Slowík, 2007, s. 73)

Vyšetřením ucha a to nejen u pacientů s poruchou sluchového ústrojí se zabývá vědní obor nazývaný otorhinolaryngologie (ORL). Je to chirurgický obor, zabývající se problematikou hlavy, krku a částečně i hrudníku a českým názvem tohoto oboru je Ušní, nosní a krční. Při vyšetření se každé ucho vyšetřuje zvlášť a to buď *orientačně*, nebo přístrojovou metodou tzv. *audiometrií*.

U orientační sluchové zkoušky se využívá řeči či šepotu a jsou vybírána běžná slova. U této metody je dokonce možné zjistit, zda se jedná o percepční, či převodní vadu. Slyší-li vyšetřovaný jedinec špatně slova s hlubokými tóny, jako jsou „hůl“, „brouk“ apod., jedná se pravděpodobně o vadu převodní. Naopak slyší-li jedinec hůře slova s vyššími tóny jako „tisíc“, „bílá“ apod., je pravděpodobnější, že se jedná o vadu percepční.

Audiometrie je oproti orientační sluchové vadě mnohem přesnější metodou diagnostiky sluchové vady. Audiometr je přístroj s připojenými ovládacími prvky, sluchátky, vibrátorem a tlačítky. Vyšetřovanému jsou do sluchátek nebo kostního vibrátoru generovány tóny s nastavitelnou výškou a hladinou intenzity (frekvence od 250 do 8000 Hz) a jakmile jedinec tón zaslechne, upozorní na to stisknutím tlačítka. Zjištěné hodnoty se zaznamenávají do speciálního předtištěného grafu, tzv. audiogramu.

Obrázek 2: Ukázka audiogramu ztráty sluchu

Zdroj: <http://www2.teiresias.muni.cz>

Další důležitou částí diagnostiky sluchových vad je včasné a hlavně správné rozpoznání sluchové vady. Lidstvo by se mohlo poučit z minulosti, kdy neřídka docházelo k tragickým omylům. Symptomy sluchových vad byly považovány za projevy mentálního postižení, což mělo za následek, že osud takto diagnostikovaného jedince se bohužel ubíral nesprávným směrem. Jako příklad špatného diagnostikování můžeme uvést to, že i dnes, když zavítáme do ústavu sociální péče pro mentálně postižené, najdeme mezi staršími klienty sluchově postižené. Bohužel k jejich vysokému věku již neexistuje možnost napravit chybu a následky nesprávné diagnostiky jsou trvalé a nezvratné. (Slowík, 2007, s. 74)

1.6 TERAPIE A KOMPENZACE

Je na každém sluchově postiženém jedinci, jaký způsob terapie si zvolí a stejně jako diagnostika, tak i terapie spadá do oblasti otorhinolaryngologie (ORL). Postižený může využít tzv. kochleárního implantátu (CI), který má v dnešní době voperováno stále větší množství dětí. Kochleární implantát přichází v úvahu především u jedinců s prakticky nevyužitelnými zbytky sluchu a u jedinců zcela ohluchlých. Je tomu tak především proto, že voperování kochleárního implantátu je finančně i zdravotně náročný zákrok. Princip kochleárního implantátu je založen na elektrické stimulaci přežívajících vláken sluchového nervu tak, aby byl vyvolán sluchový vjem.

Dalším možným způsobem, který je uplatňován u většiny nedoslýchavých, jsou sluchadla, kterých je v současnosti celá řada různých typů a variant.

V případě sluchové ztráty není tato varianta možná vůbec a přichází na řadu kompenzační smysly, především zrak (technické pomůcky, počítače apod.). (Slowík, 2007, s. 76)

Nejrozšířenější a také nejznámější kompenzační pomůckou pro sluchově postižené je tzv. individuální zesilovač zvuku neboli sluchadla. Jejich princip spočívá v přenosu zvuku do vnitřního ucha tak, že zvuk zesílí. Další kompenzační pomůcky jsou například pojítka, indikátory hlásek, zesílené telefony a počítače a další technické pomůcky.

1.7 KOMUNIKACE SLUCHOVĚ POSTIŽENÝCH

1.7.1 POJEM KOMUNIKACE

Slovo komunikace se objevuje v mnoha vědních disciplínách, kterými jsou např. pedagogika, lingvistika, sociologie, psychologie, antropologie apod. Většina z nás si pod pojmem komunikace představí dorozumívání, to však vyjadřuje spíše užší smysl tohoto pojmu. Definice pro komunikaci existuje mnoho, avšak definovat slovo, které by zahrnuje všechny aspekty lidského komunikování, je téměř nemožné. Pojem komunikace pochází z latinského „comunicare“, což v překladu znamená informovat, oznamovat.

Třemi hlavními pilíři komunikace jsou:

- dorozumívání,
- sdělování,
- výměna informací mezi lidmi. (Hricová, 2011, s. 17)

Komunikace mezi lidmi je velice důležitou součástí života, je to složitý jev a obklopuje nás ze všech stran v každém okamžiku našeho života. J. Klenková (2006, s. 25) ke komunikaci uvádí: „Komunikace (z lat. communicatio, které lze chápat ve významu spojování, sdělování, ale také přenosu, společenství a participace) znamená obecně lidskou schopnost užívat výrazové prostředky k vytváření, udržování a pěstování mezilidských vztahů. Komunikace významně ovlivňuje rozvoj osobnosti, je důležitá v mezilidských vztazích, je prostředkem vzájemných vztahů.“

Komunikace má dvě složky:

Verbální – při mluvené řeči jde o komunikaci verbálně vokální, zatímco u psané řeči jde o komunikaci verbálně nevokální, sem spadají i všechny národní znakové jazyky.

Neverbální – je fylogeneticky i ontogeneticky starší. Uplatňuje se hlavně v nejranějším věku dítěte. Zahrnuje všechny neslovní dorozumívací prostředky.

Na celém světě se vždy využívalo různých posunků, gest a mimiky, když z různých důvodů nebylo možné se dorozumívat, které jsou přirozenými dorozumívacími prostředky neslyšících. Proto můžeme říct, že sluchové postižení velkou měrou ovlivňuje komunikaci.

Základními stavebními prvky komunikace, které se samozřejmě navzájem ovlivňují, jsou:

- komunikátor
- komunikant
- komuniké
- komunikační kanál

Komunikátor je zdrojem informací, je sdělující osobou, zatímco komunikant je osoba, která přijímá sdělení a určitým způsobem na sdělené informace reaguje. Pod pojmem komuniké si můžeme představit samotnou informaci, obsah sdělení. A pojem komunikační kanál, který je k procesu komunikace nezbytný, je cesta sloužící k předávání informací. Komunikační kanál, kterým komunikuje komuniké, musí být pro oba účastníky (jak komunikátora, tak komunikanta) shodný, jinak by si nemohli porozumět. (Hricová, 2011, s. 17 – 19)

1.7.2 FORMY KOMUNIKACE SLUCHOVĚ POSTIŽENÝCH

Největším problémem v dorozumívání sluchově postižených jedinců je dorozumívání se slyšícím okolím. Hlavním prostředkem komunikace, tj. mluvený jazyk, většinou nejsou patřičně smyslově vybaveni, proto jsou při kontaktu většinou odkázáni a vizuální příjem informací, popř. odezíráním ze rtů mluvící osoby.

Odezírání zaujímá v interkulturní komunikaci přední místo a jeho kvalita je závislá na kombinaci vloh a na vrozených předpokladech pro jejich rozvoj. (Strnadová, 1998)

Odezírání můžeme chápat jako schopnost, kterou si lze osvojit, ale nikoliv se jí naučit. Je velice namáhavé a vyčerpávající a je při něm potřeba velkého soustředění (člověk není schopný odezírat déle než třicet minut bez přestávky).

Sluchově postižený přijímá informace vnímáním pohybů mluvidel a přijímá je jako tzv. kinémy. „Kinémy jsou pohyby mluvidel, které při artikulaci přebírají funkci signálů zvukové řeči.“ (Renotiérová, Ludíková a kol., 2003, s. 177)

Samohlásky lze na rozdíl od souhlásek rozeznat bez větších obtíží, naproti tomu souhlásek lze zrakem rozpoznat přibližně jednu třetinu.

„Kinémy nejsou stabilní. Navíc některé hlásky nejsou vůbec viditelné, například „h“, „ch“ a velární „n“ nemají vůbec svůj kiném.“ (Krahulcová, 2003, s. 195)

Odezírání probíhá ve třech fázích – primární, lexikální a integrální. Jeho nácvik by měl být individuální, měl by respektovat schopnosti jedince udržet pozornost, měl by být dlouhodobý a systematický. (Renotiérová, Ludíková a kol., 2003, s. 178)

Znakový jazyk ve znění zákona 384/2008 Sb., je český znakový jazyk *„přirozený a plnohodnotný komunikační systém tvořený specifickými vizuálně-pohybovými prostředky, tj. tvary rukou, jejich postavením a pohyby, mimikou, pozicemi hlavy a horní části trupu. Český znakový jazyk má základní atributy jazyka, tj. znakovost, systémovost, dvojí členění, produktivnost, svébytnost a historický rozměr, a je ustálen po stránce lexikální i gramatické.“* (www.slu.cz)

Rozlišujeme dva základní typy znakového jazyka:

Vlastní znakový jazyk neslyšících – gramaticky se odlišuje od mluveného jazyka, a to tím, že užívá neskloňovaná podstatná jména a slovesa v jediném tvaru, sdělení je stručné (např. „Já byl škola“ místo „Byl jsem ve škole“). Neslyšící při něm využívají orální řeč, prstovou abecedu, odezírání a výraznou mimiku. Má více společných znaků s vlastními znakovými jazyky jiných národů.

Národní znakový jazyk – oproti vlastnímu znakovému jazyku je bohatší a složitější. U nás je jím znakovaná čeština, která je jakýmsi mezistupněm mezi znakovým jazykem a mluvenou češtinou. Národní znakové jazyky jsou využívány hlavně tlumočníky (můžeme si jich všimnout v televizních pořadech, které jsou tlumočeny pro sluchově postižené). (Janotová, Svobodová, 1996, s. 24)

Znakový jazyk je pro populaci neslyšících označován spíše jako přirozený, než jazyk **mateřský**. Je tomu tak, protože ne všichni neslyšící přijdou do kontaktu se znakovým jazykem od narození. Mnoho neslyšících dětí má slyšící rodiče a se znakovým jazykem se poprvé setkají ve speciálním zařízení. (Vítková, 2004, s. 145)

Daktylní řeč podle znění zákona 423/2008 Sb. využívá prstová abeceda (daktylotika) *„formalizovaných a ustálených postavení prstu a dlaně jedné ruky nebo prstu a dlaní obou rukou k zobrazování jednotlivých písmen české abecedy. Prstová abeceda je využívána zejména k odhláskování cizích slov, odborných termínů, případně dalších pojmu. Prstová abeceda v taktilní formě může být využívána jako komunikační systém hluchoslepých osob.“* (www.slu.cz)

Název daktylotika pochází z řeckého „Daktylos“ (řeč) = prsty a „Logos“ = slovo. Z hlediska používání rozlišujeme daktylní abecedu jednoruční, dvouruční a smíšenou. V období tvoření a fixace řeči u dětí se využívá prstové abecedy jednoruční. (Vítková, 2004, s. 142) Jednoruční prstovou abecedu by měl být schopen ovládat každý, kdo přichází do styku s neslyšícími, je považována za integrální součást znakového jazyka. (Hrubý, 1997, s. 187)

Daktylní abecedu lze využít ve školách pro sluchově postižené, v komunikaci nebo v tlumočnictví. Mezi výhody prstové abecedy patří možnost přesné analýzy a syntézy slov, jednoduché získávání slovní zásoby, možnost přímé komunikace, podpora rozumové a řečové činnosti dětí apod. (Vítková, 2004, s. 143)

1.7.3 NESLYŠÍCÍ V NAŠÍ POPULACI

Vrozená sluchová vada patří mezi nejčastější poruchy vůbec. Sluchové obtíže má jeden z dvaadvaceti novorozenců. Údaje o četnosti v našich literaturách jsou odlišné, je to dáno regionálními odlišnostmi, nejednotností metod záchytu a rozdílným pojetím klasifikace sluchových vad. (Horáková, 2010, s. 143)

Podle výsledků rozsáhlé dotazníkové akce na českých školách pro sluchově postižené, které byly zveřejněny v roce 1998 v časopise Speciální pedagogika v článku Doc. Ing. Jaroslava Hrubého s názvem „Kolik je u nás sluchově postižených?“, se v České republice nachází zhruba půl milionu sluchově postižených, z nichž zhruba 15 000 se s touto vadou narodilo nebo ji v dětství získalo. Převážnou většinu sluchově postižených tvoří starší osoby, jejichž zhoršený sluch je dán věkem. (www.gong.cz)

2 VZDĚLÁVÁNÍ OSOB SE SLUCHOVÝM POSTIŽENÍM

2.1 KOMUNIKAČNÍ PŘÍSTUPY KE VZDĚLÁVÁNÍ OSOB SE SLUCHOVÝM POSTIŽENÍM

V dnešní době se ve vzdělání sluchově postižených uplatňuje několik metod a přístupů a můžeme tvrdit, že konkrétní výběr metody či přístupu záleží spíše na řediteli konkrétní školy pro sluchově postižené, který zvolí.

Mezi nejvýznamnějšími směry patří tyto: orální metoda, totální komunikace a bilingvální přístup ke vzdělávání. B. Krahulcová (2003, s. 33) uvádí navíc systém simultánní komunikace, „kdy se používá většinového jazyka (mluveného národního jazyka) dané oblasti, státu, ovšem paralelně s ním i nejrůznějších dalších doplňujících komunikačních forem. Jejich funkcí je zpřesňování výpovědi a jsou nejčastěji vizuálně motorické. Simultánní komunikační systém reprezentuje pokus o vyrovnání orální a vizuálně motorické jazykové komunikační produkce.“ (Hricová, 2011, s. 38)

2.1.1 ORÁLNÍ METODA

Ovládání mluveného jazyka je jednou ze základních podmínek začlenění postiženého do společnosti. Hlavním cílem orální metody je vybudovat u sluchově postiženého mluvenou řeč jak v orální, tak v grafické podobě. Její nejdůležitější složkou je odezírání, formy prstových abeced jsou jako doplněk přijímány jen u méně striktních představitelů orálních metod. Jak se ukazuje v praxi, ne všem sluchově postiženým orální metoda vyhovovala, protože studijní výsledky získané pouze touto metodou u velké části sluchově postižených nedosahovaly požadované kvality.

J. Hrubý (1997, s. 199) k orální metodě uvedl: *„Orální metoda považuje za vůbec nejdůležitější charakteristiku člověka jeho schopnost ovládnutí mluvené řeči. Všechno musí být obětováno jednomu jedinému cíli – naučit neslyšící dítě mluvit. Mluva je dokonce považována za mnohem důležitější než vzdělání!“*

2.1.2 TOTÁLNÍ KOMUNIKACE

Druhým přístupem vzdělávání žáků se sluchovým postižením je totální komunikace. Zastánci manuálních metod (preferující znakové jazyky) v minulosti neměli příliš velkou podporu jak odborné tak i laické veřejnosti. Hlavním argumentem byl názor, že pokud se člověk se sluchovým postižením nenaučí ovládat komunikační systém majoritní společnosti, tj. mluvený jazyk, nepodaří se jim

proniknout do společnosti slyšících a jejich odlišný systém komunikace od majoritní společnosti povede jen k separaci sluchově postižených jedinců.

Dalším argumentem odpůrců této metody byl názor, že znakové jazyky nejsou srovnatelné s mluveným jazykem a že se jedná pouze o nahodilý soubor posunků bez hlubší jazykové struktury.

Teprve až v 60. letech 20. století na základě odborných výzkumů byl znakový jazyk uznán jako dorozumívací systém pro plnohodnotnou komunikaci.

Pro sluchově postižené může být totální komunikace vhodnou alternativou, pokud jim nevyhovuje orální metoda. Totální komunikace představuje komplex manuálních i orálních způsobů komunikace.

Potměšil mezi dorozumívací techniky totální komunikace řadí znakový jazyk, mluvenou řeč, prstovou abecedu, psaní, čtení, odezírání, mimiku, pantomimu, kresbu, film, divadlo a gesta (Potměšil, 1999).

Totální komunikace je v dnešní době nejfrekventovanějším výchovně-vzdělávacím přístupem ve školách pro sluchově postižené v České republice.

2.1.3 BILINGVÁLNÍ ZPŮSOB

Další možným přístupem ve vzdělávání sluchově postižených je bilingvální způsob. Jak už sám název napovídá, spočívá v užívání dvou jazyků a to mluveného a znakového, kdy jsou oba respektovány jako stejně významné. Bilingvální vzdělávání souvisí s postupnou změnou vztahu slyšící společnosti k sluchově postiženým ve smyslu chápat neslyšící spíše jako kulturní a jazykovou menšinu.

2.2 ŠKOLY PRO SLUCHOVĚ POSTIŽENÉ

Právo každého na vzdělání je zakotveno v **Listině základních práv a svobod** (hlava čtvrtá, článek 33), která je součástí **Ústavy ČR**.

Česká republika také přijala v roce 1991 mezinárodní dokument **Úmluva o právech dítěte**, ve které se pojednává, že „...státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, uznávají právo dítěte na vzdělání a s cílem postupného uskutečňování tohoto práva na základě rovných možností...“ (<http://www.detskaprava.cz/soubory/umluva.pdf>).

V roce 1999 vláda schválila cíle vzdělávací politiky, na jejichž základě byl vydán v roce 2001 **Národní program rozvoje vzdělávání v ČR – Bílá kniha**. Tento dokument potom zahrnuje všechna důležitá východiska a principy vzdělávací soustavy.

19. dubna a 3. května proběhly v rámci kampaně Česko mluví o vzdělávání 2 workshopy, které se konaly pod vedením dvou neslyšících lektorek a probíhaly ve znakovém jazyce. Škála účastníků byla pestrá od neslyšících rodičů, prarodičů neslyšících dětí, přes neslyšící seniory po pedagogy působící na všech stupních škol, vedoucích pracovníků včetně dalších profesí např. dělníci.

Debata se vedla o tom, co je třeba změnit, aby mohli Neslyšící naplnit svůj zákonem garantovaný přístup ke vzdělávání.

Tyto workshopy byly možností, aby se minorita Neslyšících mohla bezbariérově zapojit do diskuse o vzdělávání. O jeho současné podobě totiž převážně rozhoduje slyšící majorita, a to často bez přímé účasti těch, kterých se to bezprostředně týká. Jako nejpálčivější problémy k řešení pojmenovávali účastníci především tyto oblasti:

1. Velmi nízké kompetence většiny učitelů Neslyšících v českém znakovém jazyce - Mnoho pedagogů sluchově postižených se se svými žáky plnohodnotně nedomluví a děti tak mají omezené možnosti se ve škole učit.

2. Na školách pro sluchově postižené se výrazně redukuje učivo Obecně se snižují požadavky ve školách pro sluchově postižené ve srovnání se školami, které navštěvují slyšící žáci. Účastníci poukazovali na fakt, že jsou Neslyšící, ale mají normální intelekt, tedy nevidí důvody, proč by jim měly být obsahy vzdělávání redukovány a proč by se toho měli “učit méně”.

3. Kritický nedostatek kvalitních výukových materiálů pro Neslyšící. Mnoho učebnic a učebních materiálů pro sluchově postižené redukuje obsah vzdělávání. Tvorbu takových materiálů by neměl stát podporovat. Naopak je třeba vytvářet více učebních materiálů, které neredukují obsah, zahrnují informace i v českém znakovém jazyce a využívají moderních technologií.

4. Nevyhovující metody ve výuce českého jazyka vedou k velmi nízkým kompetencím absolventů škol v psané češtině. - Český jazyk se ve školách

pro sluchově postižené většinou neučí postupy, které jsou běžné při výuce druhého jazyka a často není vyučován prostřednictvím znakového jazyka. To vede k tomu, že absolventi mnoha škol pro sluchově postižené často opouští školu bez funkční dovednosti čtení a psaní v češtině.

5. Nízké kompetence většiny ředitelů škol pro sluchově postižené ve znakovém jazyce a obecném pochopení a respektu ke komunitě Neslyšících. - Diskutující zmiňovali, že role ředitele školy je důležitá pro kvalitní vzdělávání a nízké kompetence ve znakovém jazyce a respektu k minoritě Neslyšících ovlivňují kvalitu školy jako celku.

6. Málo kurzů a podpory výuky českého znakového jazyka pro slyšící rodiče neslyšících dětí. - Účastníci, především ti, kteří působí jako učitelé na školách pro sluchově postižené, zdůrazňovali nutnost větší podpory slyšícím rodičům neslyšících dětí v oblasti učení se českému znakovému jazyku. Byla zmiňována malá podpora těmto rodičům a nedostatečná dostupnost kurzů.

Lenka, účastnice workshopu a matka neslyšících dětí, řekla: **„Myslím, že vzdělávání je jako kolo. Můžete na něj naskočit a jet, kam chcete a potřebujete. Dává vám svobodu. Vzdělávání pro Neslyšící je zatím jako kolo, které je přikurtované ke sloupu.“** (<http://www.inkluze.cz/>)

2.2.1 ZÁKLADNÍ ŠKOLY PRO SLUCHOVĚ POSTIŽENÉ

Rodiče dnes mají možnost rozhodnout se sami, do jaké školy budou své dítě posílat, a tedy i jakým způsobem bude jejich dítě vzděláváno. (Janotová, Svobodová, 1996, s. 26)

Povinná školní docházka je rozšířena o přípravný ročník, je tedy desetiletá. První stupeň je tvořen 1. - 6. ročníkem, druhý stupeň 7. - 10. ročníkem. Je v kompetenci ředitele školy, který přístup (bilingvální, orální nebo totální komunikace) zvolí pro svou školu. (Horáková, 2010, s. 151) Podle L. Hricové (2011, s. 51) „i základní školy pro sluchově postižené vytvářejí vlastní školní vzdělávací programy, podle kterých se pak orientují při vzdělávání svých žáků. Ve školním vzdělávacím programu jsou zohledněny konkrétní potřeby a jsou tu upraveny jak obsahy učiva, tak i očekávané výstupy.“

Počet žáků v jedné třídě je vyhláškou omezen minimálním počtem čtyř žáků a maximálním počtem dvanácti žáků.

2.2.2 STŘEDNÍ ŠKOLY PRO SLUCHOVĚ POSTIŽENÉ

Patří sem praktické školy, učiliště, odborná učiliště, střední odborná učiliště, střední odborné školy a gymnázium. Nejčastějšími a nejvyhledávanějšími učňovskými obory jsou zejména tyto: strojní mechanik, dámská krejčová, truhlář, kuchař, cukrář, elektrikář, zahradník, šička a čalouník. Střední vzdělání ukončené maturitou je možno získat na Střední zdravotnické škole v Praze - Radlicích (obor zubní technik), Střední průmyslové škole oděvní v Brně, Střední průmyslové škole elektrotechnické ve Valašském Meziříčí, Střední pedagogické škole v Hradci Králové a na Gymnáziu pro sluchově postižené v Praze (Ječná ulice).

2.2.3 VYSOKOŠKOLSKÉ VZDĚLÁNÍ PRO SLUCHOVĚ POSTIŽENÉ

V České republice nefunguje žádná „speciální“ vysoká škola, proto vzdělávání sluchově postižených na vysokoškolské úrovni probíhá formou integrace, a to s pomocí individuálních plánů a za pomoci poradenských center, jež zajišťují komplexní služby. Tyto služby jsou zabezpečovány v rámci poskytování tlumočnicků, popřípadě přepisů, asistenčních služeb, zapůjčování technických pomůcek a podobně. Legislativně jsou specifická práva studentů se sluchovým postižením zakotvena zejména v zákoně č. 155/1998 Sb., o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob (ve znění novely č. 384/2008 Sb.), a v zákoně č. 108/2006 Sb., o sociálních službách.

V současnosti jsou v České republice dva studijní programy, které jsou primárně určeny studentům se sluchovým postižením. Jde o program bakalářský a navazující magisterský obor Čeština v komunikaci neslyšících na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze a bakalářský obor Výchovná dramatika neslyšících na Janáčkově akademii múzických umění v Brně. (Horáková, 2010)

2.2.4 STŘEDISKA RANÉ PÉČE

Abychom neopomněli i primární stupeň, tak prvním stupněm zabezpečení výchovně-vzdělávací složky je raná péče. Jde o soustavu služeb a programů poskytovaných ohroženým dětem a dětem se zdravotním postižením a jejich rodinám.

Důležité je předcházet postižení, eliminovat nebo zmírnit jeho důsledky a poskytnout rodině, dítěti i společnosti požadavky sociální integrace.

2.3 ŠKOLY PRO SLUCHOVĚ POSTIŽENÉ V PRAZE

Na území hlavní města Prahy najdeme několik škol pro sluchově postižené. Jsou zde mateřské, základní i střední školy. Jelikož se v práci zajímáme o přechod ze základní školy na školu střední či učiliště, zaměříme se právě na tyto školy, základní a střední.

2.3.1 ZÁKLADNÍ ŠKOLY A STŘEDNÍ ŠKOLY V PRAZE

Jelikož jsou školy většinou zřízeny v jedné budově, pod jedním vedením, dovolíme si spojit kapitoly, jak pro základní, tak střední školy a jejich nabízené obory pro akademický rok 2013/2014.

V Praze se nacházejí 3 školy pro sluchově postižené a jsou to:

1. **Střední škola, základní škola a mateřská škola pro sluchově postižené v Praze** (Adresa: Holečkova 4, Praha 5 – Smíchov, 155 00)

Na škole v Holečkově ulici vytváří metodiku vzdělávání tak, aby absolventi školy byli schopni samostatně existovat ve slyšící společnosti a odpovídajícím způsobem se do ní zapojili.

Spolupracují s Pedagogickou fakultou UK Praha a od roku 1992 jsou její fakultní školou a při přípravě budoucích učitelů využívají veškeré moderní výuky a moderních postupů. Dále spolupracují s Lékařskou fakultou UK Praha při přípravě lékařů tak, aby absolventi LF byli schopni se sluchově postiženými komunikovat a hlavně, aby uměli zajistit včasnou diagnostiku sluchové vady.

Jejich učitelé jsou plně kvalifikovanými odborníky pro práci se sluchově postiženými dětmi.

Škola spolupracuje nejen se školami v Bratislavě, ve Vídni a v Berlíně, ale i s ostatními školami pro sluchově postižené. Škola je státní, přímo řízená Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy ČR. (<http://www.skolaholeckova.cz/>)

Na střední škole si žáci mohou vybrat ze Střední odborné školy, Středního odborného učiliště či Odborné učiliště.

Škola nabízí tyto studijní obory:

- Střední odborná škola (maturitní obory, tříleté nástavbové studium): podnikání, gastronomie, hotelnictví;
- Střední odborné učiliště (čtyřleté studium): cukrář, krejčí, čalouník, malíř a lakýrník, kuchař-číšník, strojní mechanik, pekař;
- Odborné učiliště (tříleté studium): šití oděvů, čalounické práce, malířské a lakýrnické práce, kuchařské práce, cukrářské práce. (<http://www.sancedetem.cz/>)

2. Střední škola, Základní škola a Mateřská škola pro sluchově postižené v Praze (Adresa: Výmolova 169, Praha 5 – Radlice, 150 00)

„Pomozme tak, aby to dokázali sami.“

Filozofií školy ve Výmolově ulici je poskytnutí kvalitního vzdělání sluchově postiženým v plnohodnotném komunikačním prostředí.

Cílem je vytváření vhodných podmínek pro maximální rozvoj osobnosti sluchově postižených s důrazem na jazykové a sociální kompetence.

Její škola je komplexem, pod jehož střechou se setkávají sluchově postižení od předškolního věku až do dospělosti, jejich pedagogové, tlumočníci a ostatní pracovníci školy.

Na škole najdeme Mateřskou školu a její vzdělávací program s názvem "Hrajeme si se slonem", Základní školu s programem Školní vzdělávací program "Vzhůru ke vzdělání" a Střední školu s programem "Asistent zubní technika". (<http://www.sksp.org/>)

Střední škola

Funguje od roku 1994 a jako jedna z prvních škol v České republice začala poskytovat vzdělávání sluchově postiženým (neslyšícím i nedoslýchavým) žákům ve dvou jazycích - v českém i českém znakovém jazyce. Každý žák si podle své jazykové preference vybírá jazyk, ve kterém se na škole vzdělává.

Na střední škole pro sluchově postižené je speciální odborná škola, která nabízí všem sluchově postiženým absolventům základních škol a jiným zájemcům se sluchovou vadou studijní obor Asistent zubní technika, který je otevřen i pro následující akademický roky 2013/2014.

U tohoto oboru Asistent zubního technika jde o čtyřleté denní studium zakončené maturitní zkouškou. (<http://www.sksp.org/>)

3. Gymnázium, základní škola a mateřská škola pro sluchově postižené v Praze (Adresa: Ječná 27, Praha 2, 120 00)

Na škole v Ječné se na všech stupních škol pracuje se sluchově postiženými žáky převážně orální metodou, na děti mluví a mluvenou řeč od nich vyžadují.

Stupeň sluchové vady není při přijímání dětí hlavním kritériem. Přijímají i děti s velmi těžkou sluchovou poruchou, u nichž je předpoklad rozvoje mluvené řeči a tímto způsobem komunikace jsou schopné se vzdělávat podle běžných osnov. V poslední době stále častěji pracují se sluchově postiženými dětmi, které mají vývojové poruchy učení a řeči.

Jsou školou logopedického typu, kdy každá vyučovací hodina je v podstatě hodinou logopedické výchovy. Navíc mají 2 hodiny týdně logopedické péče zahrnutou v učebních plánech.

Cílem školy je umožnit sluchově postiženým dětem, které mají předpoklady pracovat jejich metodami a jejichž rodiny si to přejí, dosáhnout vzdělání srovnatelného se slyšícími dětmi.

Architektura tříd je koncipována tak, aby žáci co nejlépe viděli na vyučujícího a na sebe – učební stoly jsou uspořádány do půlkruhu.

Odborné učebny: fyzika, matematika, biologie, chemie, učebna společenských věd, jazykové učebny, dvě učebny výpočetní techniky, tělocvična, cvičná kuchyně, dílna, šicí dílna, kreslárna.

Jazykové učebny, učebna společenských věd, učebna biologie a učebny informatiky jsou vybaveny dataprojektory a interaktivními tabulemi.

Na prvním stupni ZŠ pracují speciální pedagogové (logopedie a surdopedie) s dovednostmi pracovat s dětmi s vývojovými poruchami – 100% aprobovanost. Na druhém stupni ZŠ a na gymnáziu vyučují vysokoškolsky vzdělaní odborníci daných předmětů (mnozí z nich vystudovali rozšiřující studium Speciální pedagogiky).

Někteří vyučující absolvovali kurzy znakového jazyka, jen několik vyučujících ovládá znakový jazyk aktivně. Avšak pro přesnou komunikaci s neslyšícími rodiči

využívají služeb profesionálních tlumočnicků (jednání s rodiči, třídní schůzky, společenské akce). (<http://www.jecna27.cz>)

Co se týče středoškolského vzdělání, tak na škole v Ječné je možno studovat buď gymnázium a nebo Informační technologie.

PRAKTICKÁ ČÁST

3 VZDĚLÁVÁNÍ SLUCHOVĚ POSTIŽENÝCH DĚTÍ NA ÚZEMÍ HLAVNÍHO MĚSTA PRAHY

Výzkumná část mé bakalářské práce se zabývá přestupem žáků se sluchovým postižením ze základní školy na školu střední.

3.1 METODOLOGIE VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

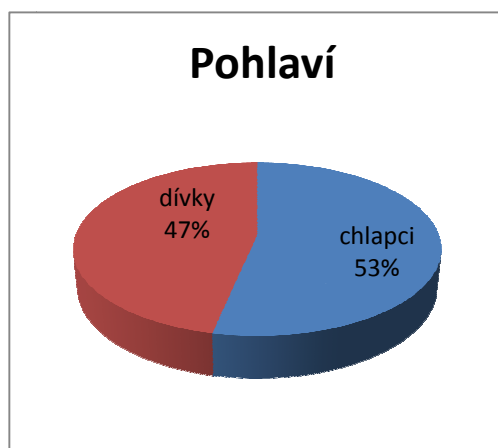
Ke zjištění potřebných dat vedoucích k vyhodnocení mého výzkumu jsme použili kvantitativní metodu dotazníkového šetření s doplněním o případovou studii.

Dotazník měl celkem 17 otázek, z toho bylo 9 otázek s uzavřenými odpověďmi, 3 s otevřenou odpovědí a 4 otázky s výběrem odpovědí a možností doplnění. Dotazníky byly vyplňovány ve vyučovacích hodinách a na škole v přírodě, což zaručilo jejich návratnost a také správné pochopení obsahu otázek. Doplnující metodou byly 3 případové studie s krátkými rozhovory.

3.2 POPIS ZKOUMANÉHO VZORKU

Zkoumanými respondenty byli žáci posledních ročníků na ZŠ v Praze se sluchovým postižením. Spolupracovali jsme s respondenty ze Školy se sluchovým postižením v Ječné a se žáky, kteří navštěvují Sdružení uživatelů kochleárního implantátu. Dotazovaní žáci byli chlapci i dívky ve věku 15 – 18 let.

Dotazník vyplňovalo 7 studentů ze Základní školy pro sluchově postižené v Ječné a 8 žáků navštěvující Sdružení uživatelů kochleárního implantátu. Z 15 respondentů bylo 8 chlapců a 7 dívek.

Obrázek 3: Graf zkoumaného vzorku – pohlaví

Hlavním cílem našeho výzkumného šetření bylo zjistit, zda jsou žáci spokojeni se škálou nabízených oborů pro sluchově postižené v Praze a zda by měli zájem o jiné dosud neotevřené obory a co je vedlo k jejich výběru.

Dále jsme stanovili tato tři tvrzení, která po vyhodnocení výsledků potvrdíme, nebo vyvrátíme.

Tvrzení č. 1: *Žáci vnímají škálu nabízených středoškolských oborů pro sluchově postižené jako nedostačující.*

Tvrzení č. 2: *Žáci by uvítali nové středoškolské obory, ze kterých by si mohli vybírat.*

Tvrzení č. 3: *Žáci střední školu vybírají na základě města, kde se škola nachází.*

3.3 ANALÝZA VÝSLEDKŮ ZKOUMANÉHO ŠETŘENÍ

3.3.1 VÝBĚR STŘEDNÍ ŠKOLY

První otázka se týkala žáků se sluchovým postižením a jejich ambicí, zda vůbec chtějí pokračovat v dalším studiu, neboť v dnešní době se najdou i tací jedinci, kteří mají představu, že jim pro jejich budoucnost zatím postačí základní vzdělání. To se naštěstí ve zkoumaném vzorku neobjevilo. Všichni námi oslovení žáci chtějí studovat dále, jak je vidět na následujícím, možná, zbytečném grafu.

Obrázek 4: Graf následného studia po ŽŠ

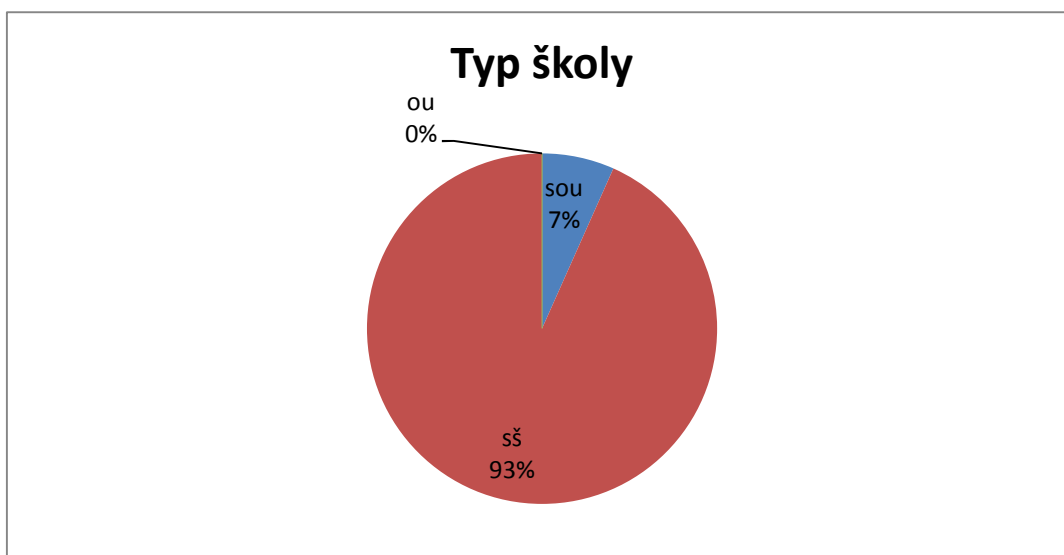
3.3.2 TYP ŠKOLY

Následující otázka se zaměřuje na typ školy, kterou žáci zvolili. Žáci se sluchovým postižením pro následující akademický rok mohli volit v Praze z těchto tří škol a nabízených oborů:

- **Střední škola, základní škola a mateřská škola pro sluchově postižené v Praze** (Adresa: Holečkova 4, Praha 5 – Smíchov, 155 00)
 - SOŠ – Hotelnictví
 - SOU – kuchař, malíř a lakýrník, strojní mechanik, cukrář
 - OU – cukrářské práce
- **Střední škola, Základní škola a Mateřská škola pro sluchově postižené v Praze** (Adresa: Výmolova 169, Praha 5 – Radlice, 150 00)
 - Asistent zubního technika
- **Gymnázium, základní škola a mateřská škola pro sluchově postižené v Praze** (Adresa: Ječná 27, Praha 2, 120 00)
 - Gymnázium
 - Informační služby

Jelikož se soustředíme na Prahu, uvádíme pouze školy nacházející se v Praze.

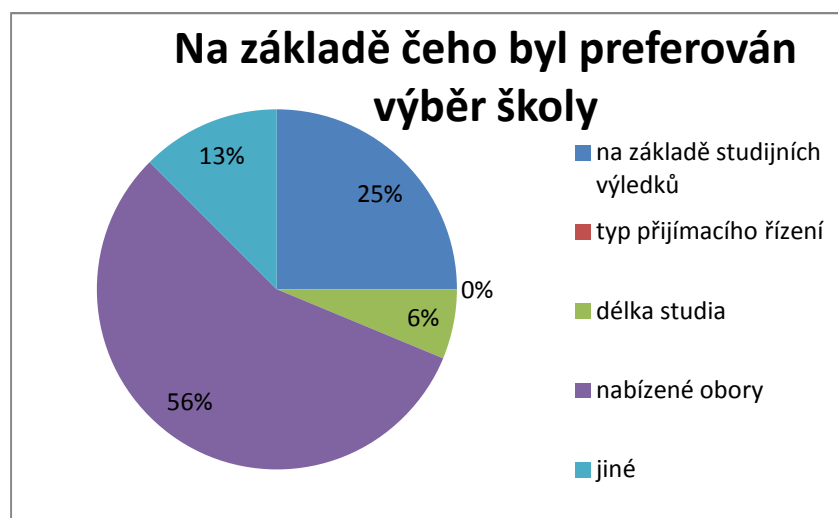
Podle výsledků plánuje jít na střední školu až 93%, zbylých 7% má v úmyslu nastoupit na střední odborné učiliště, zatímco na odborné učiliště nevolí ani jeden žák.

Obrázek 5: Graf zastoupení typu středních škol a učilišť

3.3.3 VOLBA TYPU ŠKOLY

Další otázka, která byla žákům položena, byla provázána s předchozí. Jejím účelem bylo zjistit, na základě čeho si žáci zvolili daný typ školy.

Obrázek 6: Graf výběru typu školy

Z grafu je vidět, že něco málo přes polovinu žáků si školu zvolilo na základě oboru, který nabízí. Čtvrtina se rozhodovala dle jejich studijních výsledků, tento jev se objevoval zejména u žáků, kteří se hlásili na gymnázium a u žáků hlásící se na střední odborné učiliště.

U 6% rozhodovala délka studia a 13% žáků uvedlo jiný důvod. Žáci měli možnost důvod doplnit. Ve všech případech šlo o rozhodnutí jiného člena rodiny, nejvíce byli uváděni rodiče a dokonce se v jednom případě objevují i prarodiče.

3.3.4 NÁZOR ŽÁKŮ NA NABÍZENÉ OBORY V PRAZE

Tato otázka byla stěžejní otázkou pro naši práci. V této otázce jsme se snažili zjistit názor žáků na pestrost oborů, které mohou volit. Výsledek byl velmi překvapující. Naprosto vyvrátil naše domněnky o středoškolském studiu pro sluchově postižené jedince.

Obrázek 7: Graf – Zda jsou pro žáky nabízené obory dostačující

Jak je vidět z grafu, tak pouze 7% žáků je nespokojeno s nabízenými obory a uvítali by otevření dalších oborů. Ovšem při následující otázce, které přímo souvisela s touto, kde jsme po studentech chtěli zjistit, jaký obor by si představovali, nevěděli.

3.3.5 ŠKOLY MIMO PRAHU

Další otázkou jsme chtěli zjistit, zda žáci uvažovali o studiu na škole v jiném městě než v Praze. Opravdu se potvrdilo, že několik studentů o této možnosti uvažovalo, a však jak je vidět na následujících grafech, nikdo přihlášku do jiného města nepodal.

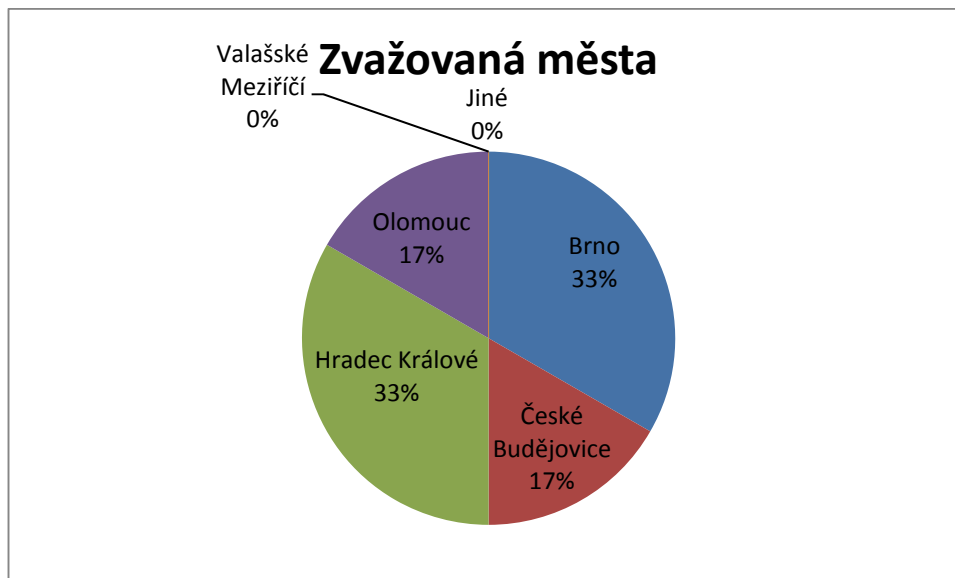
Obrázek 8: Graf- Úvaha o podání přihlášky do jiného města než Prahy

Obrázek 9: Graf - Podání přihlášky v Praze

Ve zvažovaných městech si první příčku rozdělila dvě města, konkrétně Brno a Hradec Králové, obě města získala stejné procentuální zastoupení a to 33%. Zbýlých 34% si mezi sebe rozdělila města Olomouc a České Budějovice.

O studiu ve Valašském Meziříčí neuvažoval ani jeden žák. Všechna výše uvedená města nabízejí středoškolské studium pro žáky se sluchovým postižením.

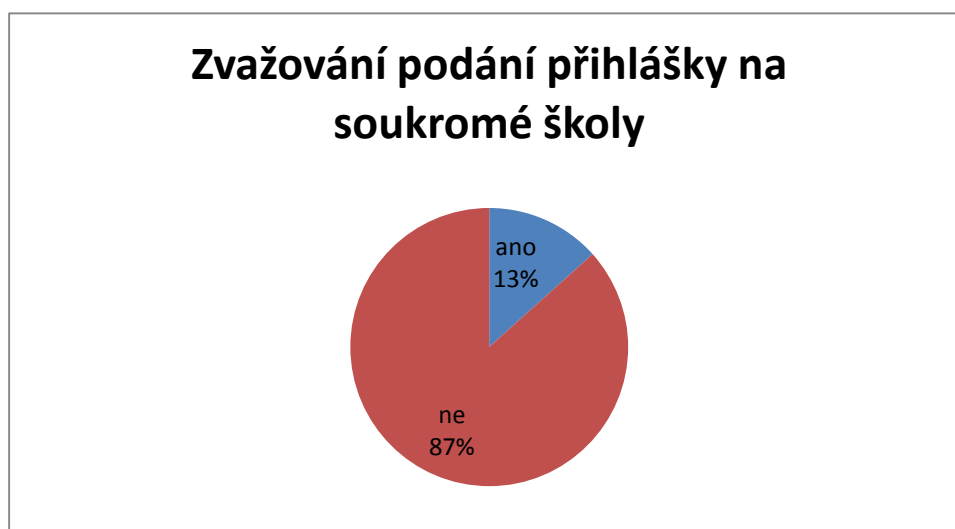

Obrázek 10: Graf – Zvažovaná města, ve kterých by mohli žáci podat přihlášky

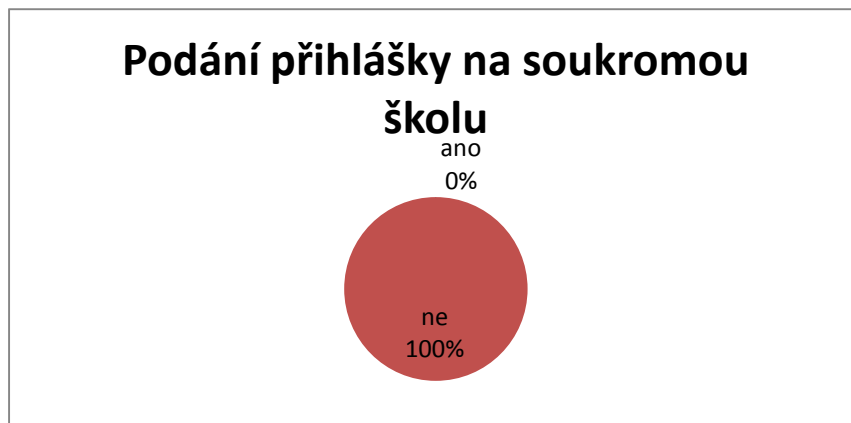
3.3.6 SOUKROMÉ ŠKOLY

Pokud se zaměříme na vzdělávání na středoškolské úrovni, tak samozřejmě vedle státních škol máme i soukromé školy. Nechtěli jsme v práci opomenout tuto možnost, a tak jsme žákům položili i otázku týkající se právě soukromých škol.

Jak vidíme, někteří žáci opravdu o soukromé škole uvažovali, ovšem výsledek s podáním přihlášky je stejný, jako s podáním přihlášky na školu v jiném městě, tzn. nikdo soukromý školský sektor nezvolil a všichni zůstali u státních škol.

Obrázek 11: Graf – Úvaha o soukromé škole

Obrázek 12: Graf – Podání přihlášky na soukromou školu

3.3.7 VÝBĚR ŠKOLY NA ZÁKLADĚ LOKALITY

Následující otázka se týká třetí hypotézy, zda žáci vybírali školu podle její lokality. Z průzkumu vyplynulo, že 67% žáků skutečně vybíralo školu podle města, kde se nachází. Pouze 33% zvažovalo školu v jiném městě a nebo již byli pevně rozhodnutí pro vybraný obor a na místě jim nezáleželo.

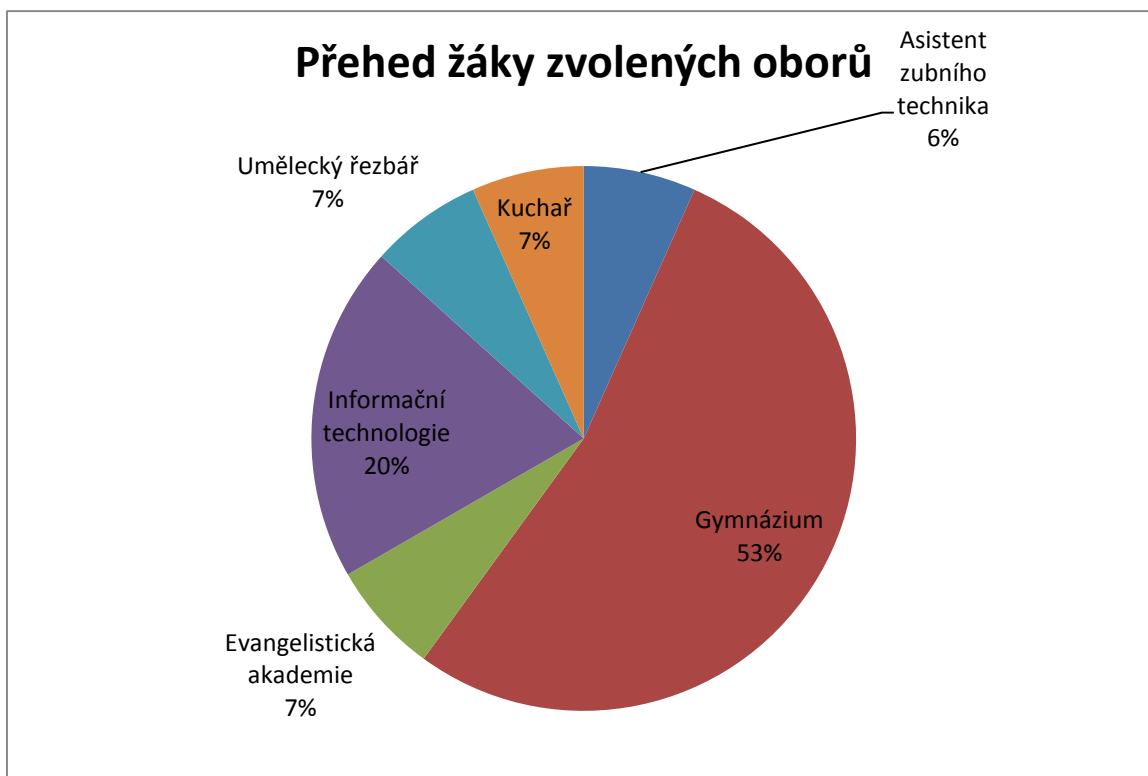

Obrázek 13: Graf - Výběr školy na základě její lokality

3.3.8 PŘEHLED OBORŮ ZVOLENÝ ŽÁKY

Zde přikládáme graf, který znázorňuje přehled oborů, na které se studenti hlásí. Nejvíce je zde zastoupeno gymnázium. Dokonce až 53% žáků se rozhodlo podat si přihlášku právě na gymnázium. Další pětina žáků bude v akademickém roce 2013/2014 studovat Informační technologie. Oba tyto obory otevírá právě škola v Ječné, odkud pochází polovina respondentů.

Zbýlá procenta si rozdělily školy, které nabízejí obory jako Asistent zubního technika, umělecký řezbář, kuchař či Evangelická akademie.

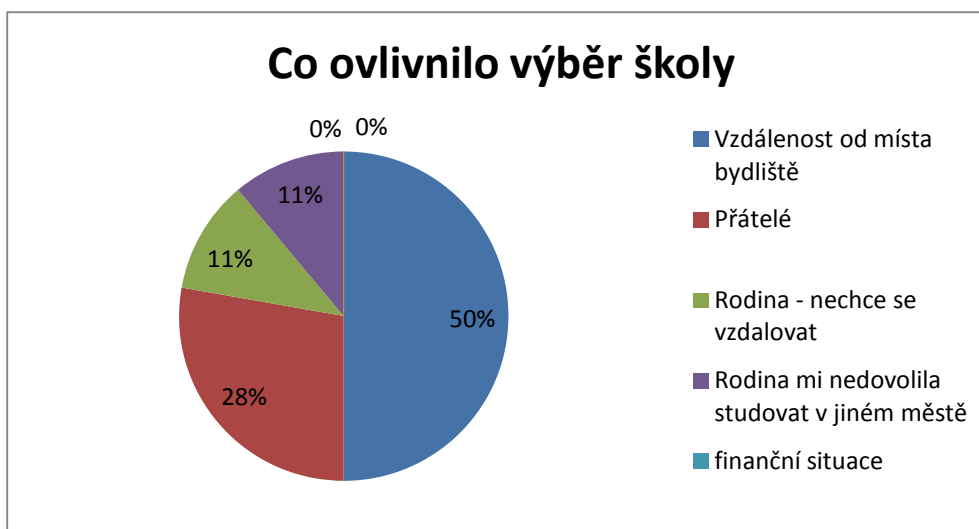

Obrázek 14: Graf – Přehled oborů, na které se žáci přihlásili

3.3.9 ZBYLÁ ANALÝZA

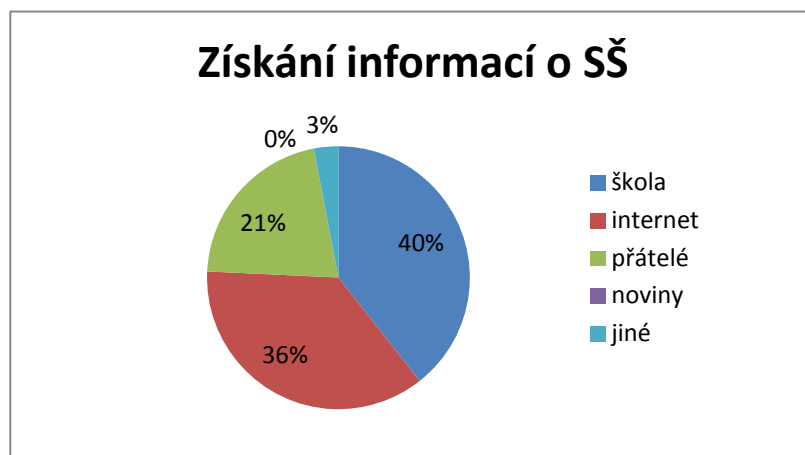
V závěrečné části dotazníku se nacházely otázky odlehčující, které jen doplňovaly komplexnost dotazníku, tudíž jsme si je dovolili shrnout pod jedno téma.

Prvním grafem je graf toho, co mělo na žáky vliv při výběru střední školy. Jak je vidět, graf je rozkouskovaný, neboť každý měl jiný důvod, ale finanční situaci nebere v potaz ani jeden žák. Což je v dnešní době ekonomické recese zajímavé.

Obrázek 15: Graf – Co ovlivňuje výběr školy

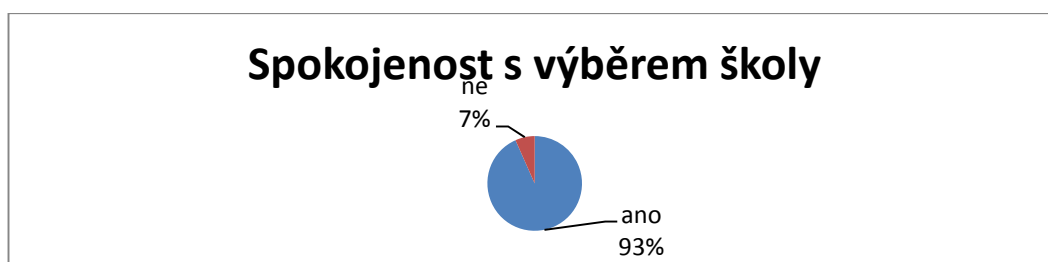
Ale jak je z grafu na první pohled patrné, tak žáci volili školu zejména podle místa bydliště a to až celých 50% dotazovaných. Necelá jedna třetina se rozhodovala na základě výběru školy podle přátel a kamarádů. Zbytek byl ovlivněn rodinou.

Obrázek 16: Graf – Odkud žáci získávají informace

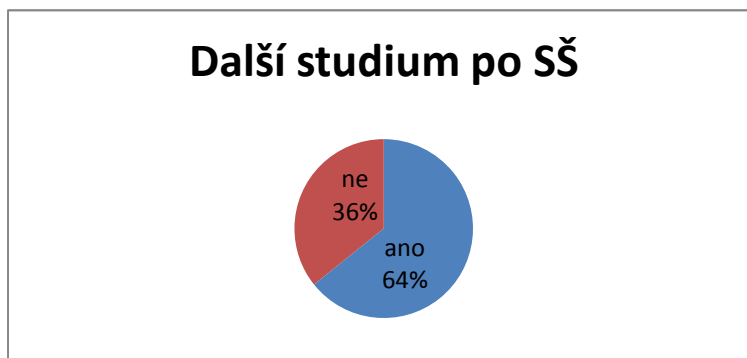
Informace žáci získávali z různých zdrojů a jak vyplynulo z výzkumu, tak tištěná podoba novin v dnešní době není již tolik populární, jako byla před několika lety, touto cestou totiž informace neshíral ani jeden respondent. Samozřejmě, primární a nejnázší cestou je získání informací přímo na škole, na které žáci studují. Za touto cestou je nepřekvapivý internet, který využilo 36% respondentů a nezanedbatelný podíl na získání informací mají i přátelé a to 21%.

S výběrem školy je spokojeno 93% respondentů zbylých 7% procent by uvítalo studium na jiné škole či oboru, ale v těchto případech jim rodina nedovolila jinou volbu. Dovolím si připojit svůj názor na tuto věc a ten zní, že pokud žák nebude sám spokojen s výběrem, tak ho škola nebude bavit a nejen to bude ji navštěvovat s pocitem „musím“, což se jistě projeví na jeho známkách. Sama mám s takovým případem zkušenosti.

Obrázek 17: Graf – Spokojenost žáků s konečným výběrem

Závěrečná otázka patřila dalšímu studiu a to studiu na vysoké škole, kde více jak polovina respondentů má v plánu pokračovat na vysoké škole. Tento výsledek je logický. Po výsledku, kolik studentů jde studovat na gymnázium, kde se s následným studiem na vysoké škole počítá.

Obrázek 18: Graf- Plánování dalšího studia

3.3.10 PŘÍPADOVÁ STUDIE

Vzhledem k malému počtu respondentů jsme vypracovali s pomocí 3 žáků a rodičů kazuistiky, které nám osvětlily nejen předešlé výsledky, ale především ukázaly úhel pohledu žáků. Závěr, který vzešel ze studií najevo, je velice překvapivý.

Kazuistika 1

Žák 1

Pohlaví: chlapec

Věk: 16

Diagnóza: Praktická hluchota

Chlapec navštěvuje desátou třídu pro děti se sluchovým postižením na Základní škole pro sluchově postižené. Ve třídě je deset žáků, šest chlapců a čtyři dívky. U všech dětí je diagnostikována porucha sluchu, ale pouze on má implantován kochleární implantát. Dalo by se říct, že i přes svou těžkou vadu je na tom ze třídy nejlépe. Chlapec se dokáže verbálně vyjádřit, ostatní žáci s tím mají problém. U třech dalších dětí je také diagnostikována specifická porucha učení.

Stručná charakteristika:

Chlapec je vyššího vzrůstu, štíhlý. Jeho oči jsou hnědé, stejně jako vlasy. Vlasy jsou kudrnaté, volně střižené. Chlapcův úsměv je velmi milý a příjemný. Působí tiše a klidně. Mezi svými vrstevníky má spoustu kamarádů, je přátelský a společenský. Chlapec působí vyrovnaně, ví, co chce.

Je vstřícný, aktivní a ochotný. Po skončení povinné školní docházky se chystá nastoupit do učebního oboru – kuchař.

Rodinná anamnéza:

Matka chlapce je narozená v roce 1969, pracuje jako úřednice. Otec je narozen v roce 1964, pracuje jako dělník ve výrobě. Chlapec má starší sestru, sestra je narozena v roce 1995, studuje na střední škole v místě bydliště. Také má bratra, bratr je narozen v roce 1997, navštěvuje střední školu mimo bydliště, je ubytován na internátě. Oba sourozenci i rodiče jsou zdraví. V rodině se porucha sluchu nevyskytuje. Rodinné vztahy jsou dobré. Všichni v rodině se snaží chlapci pomáhat a podporovat ho.

Osobní anamnéza:

Chlapec je třetím dítětem své matky. Těhotenství nebylo rizikové. Matka během těhotenství neprodělala žádné prochlazení a nebrala žádné léky. Porod proběhl předčasně. Matka měla sníženou dělohu. Porod proběhl v poloze podélné záhlavím. Dítě nebylo kříšeno. Porodní váha dítěte byla 1 000 g a míra 31 cm. Po porodu chlapec dlouho plakal, nedařilo se ho utiřit. Byl napojen na přístroje a umístěn do inkubátoru. Nebyl kojen. V roce 2002 byla u chlapce zjištěna praktická hluchota. V roce 2002 byl chlapci implantován kochleární implantát. V roce 2010 chlapec prodělal boreliózu, byl umístěn na infekčním oddělení v nemocnici. Jinak žádné další vážnější onemocnění ani operace. Chlapec je v péči foniatra a logopeda. Intelektivní schopnosti jsou průměrné.

Motorický vývoj:

Chlapec se poprvé posadil v 8. měsíci. Samostatně začal chodit v 15. měsíci. Od malička je chlapec živý a pohyblivý. Je pravák, úchop tužky je správný, ruka je dostatečně uvolněná a odlehčená.

Vývoj řeči:

První slůvka se u chlapce začala objevovat kolem 1,5 roku. Kolem 2 let se začaly objevovat první věty. Vyjadřoval se pomocí zjednodušených vět a ukazoval. Od implantování kochleárního implantátu se jeho mluvní projev zlepšoval. Nyní mluví v krátkých a jednoduchých větách, ve kterých se často vyskytují agramatismy.

Při mluvené řeči si pomáhá znakovým jazykem a prstovou abecedou. Má vyvozené všechny hlásky kromě Ř.

Řeč je poměrně dobře srozumitelná, ale chudá. Slovní zásoba je chudší a vyhovuje jen základnímu dorozumívání.

Rodinné prostředí:

Chlapec bydlí se svou matkou, otcem i svými sourozenci v rodinném domě na vesnici. Chlapec má svůj pokoj. V rodině panují dobré vztahy, jak mezi rodiči, tak mezi sourozenci. Nejvíce si chlapec rozumí se svým bratrem. S tím také tráví přes víkend, když je doma, nejvíce času. Nejčastěji spolu chodí ven nebo hrají hry na počítači. Všichni členové rodiny se naučili znakový jazyk, aby s chlapcem mohli komunikovat. Nejčastěji tedy komunikují znakovým jazykem doprovázeným verbálním projevem. Se sluchovým postižením chlapce se již smířili. Berou ho takového, jaký je a snaží se mu co nejvíce pomáhat. Považují ho za plnohodnotného člena rodiny, nemá žádná zvláštní privilegia.

Od rodičů jsem se dozvěděla, že když si chlapec vybíral školu a obor, na který by si podal přihlášku, tak rozhodujícím faktorem, byla lokalizace školy. Nechtěl se vzdalovat od rodiny a odstěhovat se na kolej popř. dojíždět do jiného a neznámého města. Takže i kdyby měl zájem o jiný obor, který nabízejí další města, kde je možnost středoškolského studia pro sluchově postižené, vybíral pouze z oborů v Praze. Vzhledem ke svým známkám zvolil učební obor – kuchař. Z nabízených mu tento obor přišel nejzajímavější a doufá, že ho obor bude bavit.

Školní prostředí:

Chlapec nastoupil v 5 letech do mateřské školy pro zdravé děti, v 7 letech na základní školy pro sluchově postižené. Tuto školu navštěvuje do dnešního dne. Mateřskou školu navštěvoval nepravidelně.

Ve školce se mu nelíbilo. Měl problémy komunikovat s ostatními, nerozuměl jim. Kochleární implantát měl zatím jen krátce. Odborníky bylo doporučeno, aby navštěvoval normální mateřskou školu se zdravými dětmi, aby se dostal co nejvíce do kontaktu s verbální komunikací. Během dne navštěvoval s matkou individuální logopedickou péči. Chlapec byl velmi citlivý a vázaný na svou matku a bratra. Občas byl negativistický a odmítal spolupráci. Měl problém zapadnout

do kolektivu. Tento problém u něj přetrval i při nástupu na základní školu. S dětmi se však časem skamarádil a začal s ostatními dobře vycházet. Již nebyl tak vázaný na svou matku a bratra. Do školy se většinou těšil. S kolektivem dětí vycházel dobře, paní učitelku si oblíbil. Nyní se do školy nijak zvlášť netěší, bere to jako povinnost. S ostatními spolužáky vychází dobře. Má spoustu kamarádů nejen ve své třídě. Mezi ostatními dětmi se cítí dobře, je začleněn v kolektivu dětí se sluchovým postižením, nepřípadá si odlišný.

Jeho školní třída je malá, ale prostorná. Má velká okna. Ve třídě je deset lavic, pro každého žáka jedna. Lavice jsou poskládané ve dvou řadách okolo stolu učitele. Na stěnách visí různé pomůcky a tabulky do různých předmětů. Atmosféra při výuce je příjemná. Chlapec sedí v první řadě přímo naproti stolu učitele. Vedle něho sedí jeho nejlepší kamarád. Často se s ním baví, když se učitel otočí zády k nim. Baví se převážně znakovou řečí a gesty. O přestávce využívá i mluvený jazyk, ale jen zřídka. Ostatní jeho spolužáci používají převážně jen znakový jazyk.

Školními neúspěchy se moc nezabírá. Ví, že to lepší nebude a je smířený se svou situací. Dřív se do školy těšil, dnes to bere spíš už jen jako povinnost. Nejvíce ho baví tělocvik, naopak nejméně matematika, čeština a chemie.

Při vyučování učitelé uplatňují převážně frontální výuku. Mluvní projev učitelé doprovází výraznou artikulací a znakovým jazykem. Snaží se, aby nové učivo bylo pro žáky názorné, pokud to jde, používají manipulační činnost. Pokud má chlapec někdy výraznější problémy při probírání látky, učitel to napíše chlapci do deníčku a maminka se na to odpoledne s chlapcem zaměří. Učitelé se snaží do výuky zapojovat názorné a konkrétní předměty.

Charakteristika osobnosti:

Učitelé o chlapci říkají, že je klidný a vnímavý. V kolektivu ostatních však dokáže být divoký. Někdy je soustředěný a pozorný, jindy je živý, neustále si znakuje s kamarádem a neposedí v lavici. Většinou je snaživý, snaží se plnit své úkoly a dotáhnout je do konce. Mezi ostatními spolužáky je oblíbený.

Rozhovor s chlapcem:

(Odpovědi chlapce jsou přeformulovány tak, aby dávaly smysl.)

Kde a s kým bydlíš?

Bydlím se svou matkou, otcem a sourozenci v rodinném domě.

Jak trávíš svůj volný čas a jaké máš koníčky?

Přes týden jsem s kamarády ze školy. Chodíváme na počítač. Hrajeme fotbal. O víkendu jsem nejčastěji s bráchou. Chodíme ven a hrajeme fotbal. Doma hrajeme na počítači.

Jak dlouho se denně učíš? Kdo ti pomáhá?

Tak dvě hodiny denně. Když píšeme písemku, tak někdy i déle. Učím se sám. Někdy mi pomáhají rodiče nebo sestra.

Jaký zaujímáš postoj při učení?

Je mi to jedno. Lepší to nebude.

Který předmět tě ve škole nejvíce baví?

Tělocvik.

Který předmět tě naopak vůbec nebaví?

Matika, český jazyk, dějepis, chemie, přírodopis.

Čím chceš být? Kam se chystáš po základní škole?

Půjdu na učební obor. Kuchař.

Proč jste si vybral tento typ školy?

Kvůli mým studijním výsledkům a hlavně kvůli tomu, že je to v Praze.

Uvažoval jsi o jiném městě než o Praze?

Ne, nechci do cizího města a od rodiny.

Chtěl bys v Praze tedy více možností, než jsou momentálně dostupné?

O tom jsem nepřemýšlel. Nevím. Možná bych chtěl jiný obor, ale ten je třeba jen v Hradci.

A nezkoušel sis tam alespoň podat přihlášku? Na koleji, to přece nemusí být zase tak špatné.

Nepodával. Je to přeci jen nové prostředí a nemám moc rád změny.

A kde jsi se dostal k informacím o nabízených oborech?

Většinu jsem našel sám na internetu a pak taky něco ze školy...

A jsi spokojený s tím, co sis vybral?

Ano, jsem je to zajímavý obor, doufám že mě bude bavit.

Kazuistika 2

Žák 2

Pohlaví: chlapec

Rok narození: 1996

Diagnóza: Střední nedoslýchavost

Chlapec navštěvuje devátou třídu Základní školy pro sluchovým postižením v Praze. Ve třídě je celkem osm žáků, pět chlapců a tři dívky. Všechny děti mají diagnostikovanou poruchu sluchu. Jeden žák má implantován kochleární implantát a zbytek žáků má sluchadla. Chlapec se dokáže bez větších nápadností verbálně vyjadřovat. Největší problémy mu dělá jeho specifická porucha učení. Ve třídě je s poruchou učení sám.

Stručná charakteristika:

Chlapec je středně vysoký, zavalitější postavy. Jeho pleť je snědá. Vlasy má rovné, tmavě černé. Jeho oči jsou tmavě hnědé, výrazné a uhrančivé. Jeho úsměv je velmi plachý a nevýrazný. Chlapec je ve skupině svých vrstevníků velmi živý. Předem mnou však působil klidně a vyrovnaně. Byl ochotný spolupracovat. Je kamarádský, ve třídě je oblíbený. Po ukončení školní docházky by se rád stal policistou.

Rodinná anamnéza:

Matka chlapce je narozená v roce 1978, je vyučená a pracuje jako prodavačka. Otec je narozen v roce 1977, je vyučený a pracuje jako dělník. Rodiče jsou zdraví. Chlapec má staršího bratra, ten je narozen v roce 1995. Bratr je zdravý a navštěvuje základní školu v místě bydliště. Druhý chlapcův bratr je jeho dvojče. Tento bratr trpí dýchacími problémy a epilepsií. Navštěvuje základní školu v místě bydliště. Byla mu diagnostikována specifická porucha učení- dyslexie, dysgrafie. V rodině se porucha sluchu nevyskytuje, specifická porucha učení je v rodině diagnostikována pouze u jeho bratra. Rodiče chlapce jsou rozvedeni. Otec se s rodinou nestýká, chlapec nenavštěvuje. Nedokázal přijmout zdravotní obtíže svých synů a rodinu opustil. S matkou chlapci vycházejí dobře. Největší oporou chlapce je jeho matka a nejvíce si rozumí se svým dvojčetem.

Osobní anamnéza:

Chlapec je třetím dítětem své matky. Těhotenství bylo vícečetné, rizikové a udržované. Matka během těhotenství byla nemocná a brala léky. Porod proběhl předčasně v necelém osmém měsíci císařským řezem. Prvním byl jeho bratr, poté tento chlapec. Ani jeden nebyl kříšený. Porodní váha chlapce byla 1150 g a míra 38cm. Po porodu byl chlapec i se svým dvojčetem napojen na přístroje a umístěn do inkubátoru. Chlapec strávil v inkubátoru 7 týdnů. Nebyl kojen. Přibližně do dvou let matka s chlapcem rehabilitovala Vojtovou metodou. V roce byla chlapci operovaná kýla. Ve třech letech byla zjištěna lehká nedoslýchavost. Chlapci bylo přiděleno sluchadlo. V šesti letech byl na operaci slepého střeva. Jinak chlapec neprodělal žádnou vážnější operaci ani onemocnění. Výsledek inteligenčního testu je intelekt v pásmu nižšího průměru s vyrovnanými výsledky ve verbální i názorové složce intelektu. Chlapec je v péči pedopsychiatra a logopeda.

Motorický vývoj:

Chlapec se poprvé posadil ve 14. měsíci. Samostatně začal chodit kolem 19. měsíce. Chlapec byl jako malé dítě klidný a opatrný. Vydržel si hrát sám a nevyžadoval pozornost. Kolem třetího roku začal být živější. Chlapec je levák, úchop tužky není správný, ruka není dostatečně uvolněná a odlehčená. Psaní je pomalé, neurovnané, ale čitelné.

Vývoj řeči:

První slova se u chlapce začala objevovat kolem 1. roku. Kolem 18. měsíce se začaly objevovat první věty. Ze začátku se vyjadřoval zkrácenými věty a dost ukazoval. Od tří let nosí chlapec sluchadlo. Chlapec nyní komunikuje verbálně s drobnou oporou v odezírání. Spoléhá převážně na sluch. Cílené odezírání je přibližně z 25%.. Chudá je, jak aktivní, tak pasivní slovní zásoba. Občas používá prstovou abecedu, znakový jazyk nepoužívá. Řeč je dobře srozumitelná.

Rodinné prostředí:

Chlapec bydlí se svou matkou, dvěma bratry, matčíným přítelem a jeho synem v panelákovém bytě v menším městě. Byt je třípokojevý. Chlapec má pokoj společný se svými bratry i synem matčina přítele. Chlapec má dobrý vztah se svou matkou i svými bratry. S přítelem své matky si moc nerozumí, s jeho synem vychází docela

dobře. Nejvíce si rozumí se svým dvojčetem. Nejčastěji si hraje se svými bratry, za pěkného počasí chodí ven na fotbal. Když je škaredě, zůstává doma a hraje na playstationu nebo si kreslí. V rodině se komunikuje verbálně, chlapci je dobře rozumět a chlapec dokáže porozumět ostatním, tak nebylo třeba se učit znakový jazyk. Sluchové postižení chlapec kompenzuje sluchadlem, jeho okolí tuto skutečnost přijalo a chlapce berou takového, jaký je. Díky sluchadlu se chlapec dokáže dorozumět se svým okolím, svou sluchovou poruchu přijal a necítí, že by ho tato porucha nějak omezovala. Více ho trápí specifická porucha učení – dyslexie. S tou se nesmířil, ale nedokáže s ní bojovat. Doma se na výuku připravuje jen krátce. Když přijde ze školy domů, věnuje se svým zájmům. Do učení ho musí nutit matka, když přijde z práce domů. Někdy se začne učit sám, ale to je většinou jen tehdy, pokud dostal špatnou známku. Matka mu při učení pomáhá, učí se s ním. Nejvíce má chlapec problémy se čtením, to s matkou procvičuje nejčastěji. Čtení se chlapec snaží vyhýbat. Při reprodukci obsahu čteného textu těžce hledá správná slova, porozumění však odpovídá věku chlapce. Ví, že při čtení selhává, vadí mu to, ale neprojevuje velkou snahu s tím bojovat a čtení se vyhýbá. Ví, že selže. Jeho problémy při čtení se odrážejí i v jiných předmětech. Těžko se mu učí, nezvládá se učit z učebnic. Matka mu pomáhá, společně podtrhují významná slova v textu v učebnici. Při učení se snaží být optimista, ale jakmile začne číst a má problémy, jeho postoj se rychle změní. Domácí příprava mu pomáhá. Když se učí, snaží se mít klid, ale není to jednoduché díky početné rodině a malým prostorům. Matka se k jeho výkonům ve škole staví převážně neutrálně. Chlapce nechválí za dobré výkony, či za zlepšení, ani ho za špatné výkony netrestá. Pokud dostane špatnou známku z toho, co dělali spolu den předtím, tak se zlobí, ale nevyvozuje z toho žádné závěry. Učí se nejčastěji ze sešitů či učebnic. Jako pomůcku nejčastěji používá čtenářské okénko. Čtenářské okénko používá i při výuce ve škole. S matkou při čtení používají metodu dublovaného čtení a podtrhávání v textu. Při přípravě na výuku se učí pamětným osvojováním látky. Po ukončení přípravy do školy má většinou dobrý pocit.

Kvůli své specifické poruše učení, která se projevuje i na známkách, měl chlapec i užší výběr škol, na kterých by dále mohl studovat, neboť si on i maminka byli vědomi, že např. gymnázium je pro chlapce tabu. Vždy si přál být policistou, na tuto profesi ovšem potřebuje středoškolské vzdělání ukončené maturitní zkouškou. Jak ale chlapec tvrdí, maturitní zkoušku by kvůli svým studijním

výsledkům nedokázal složit, tudíž vybíral z oborů, které jsou pro něj dostupné v blízkosti bydliště. Nad jiným městem ani neuvažoval a nabídku považuje jako dostačující, neboť nemá nijak velké ambice. Z dostupných oborů si chlapec vybral učňovský obor kuchařské práce.

Školní prostředí:

Chlapec začal navštěvovat mateřskou školu ve 3,5 letech. Navštěvoval Mateřskou školu pro sluchově postižené. Do mateřské školy docházel rád, neměl problémy se odpoutat od matky. S dětmi si velmi brzo porozuměl díky své přátelské povaze a našel si zde spoustu kamarádů. V mateřské škole navštěvoval pravidelně individuální logopedickou péči a matka s ním cvičila i doma. V 6 letech nastoupil do přípravného stupně Základní školy pro sluchově postižené, která navazuje na mateřskou školu, kterou chlapec navštěvoval. Tuto školu navštěvuje dodnes. Na přípravný stupeň základní školy s chlapcem přešli i někteří jeho kamarádi s mateřské školy, takže chlapec neměl s přechodem velké problémy. Ze začátku si huř zvykal na kázeň a udržení pozornosti, která se po něm vyžadovala, ale brzy si zvykl. Do školy chodil rád, měl tam spoustu kamarádů. Když se začaly objevovat jeho problémy při čtení, přestával se do školy těšit. Dnes do školy chodí rád jen občas, podle toho, co ho čeká.

Do kolektivu třídy zapadá dobře, má spoustu kamarádů nejen ve své třídě, ale i v jiných třídách. Za svou specifickou poruchou učení se někdy stydí, ve třídě je s těmi obtížemi sám. I když se snaží, má s tím problémy. Ostatní děti se mu však kvůli tomu nesmějí. Při vyučování je klidný a snaživý. O přestávce dokáže se spolužáky dovádět, ale většinou se chová slušně a nedělá problémy.

Třída, kterou navštěvuje je malá s velkými okny. Ve třídě je osm lavic, pro každého žáka jedna. Lavice jsou poskládány do půlkruhu od učitelského stolu ve dvou obloucích. Chlapec sedí ve druhém oblouku u okna. Ve třídě po stěnách visí tabulky, mapy a výtvary dětí. Atmosféra při výuce je příjemná, paní učitelka je milá a snaží se dětem pomáhat, jak to jde. Při výuce je chlapec klidný a vnímavý. Při čtení se jeho pozornost po krátké chvíli odkloní. Ve třídě se děti baví převážně verbálně, někteří používají prstovou abecedu, znakový jazyk se zde objevuje jen zřídka. Ve škole ho nejvíce baví informatika, tělocvik a logopedická péče. Nejméně ho baví

předměty, kde se nejvíce projevuje jeho specifická porucha učení. Jsou to čeština, angličtina a dějepis.

Paní učitelka upřednostňuje frontální výuku. Využívá, jak individuální práci dětí, tak skupinovou. Snaží se při výuce využívat co nejvíce pomůcek, aby výuka byla co nejvíce názorná. Do výuky se snaží zapojovat konkrétní předměty. Výuku přednáší verbálně s výraznou artikulací. Při odborných předmětech se snaží využívat manipulativní činnost. Paní učitelka chlapci při čtení pomáhá, snaží se ho co nejméně vyvolávat na čtení mimo český jazyk. Ví, že to chlapci snižuje sebevědomí. Pokud žáky čeká nějaký náročnější text, dá chlapci za domácí úkol si text den předtím projít s matkou a podtrhnout důležitá slova, aby se ve výuce lépe orientoval a stačil ostatním.

Chlapec používá sluchadlo, dokáže ho sám ovládat. Při výuce také používá čtenářské okénko a metodu podtrhávání. Při čtení s ním paní učitelka někdy používá metodu dublovaného čtení. Někdy mu paní učitelka, když rozdává text, který není v učebnici, text upraví, podtrhá mu v něm důležité a podstatné věci.

Při písemných pracích není nijak časově zvýhodněn. Pokud písemka obsahuje napsané zadání, paní učitelka mu pomůže zadání přečíst, aby se tím nezdržoval a zadání špatně nepochopil. Hodnocen je stejně jako ostatní spolužáci. K jeho specifické poruše se nepřihlíží. Hodnocení je přiměřené k sluchové poruše nejen jeho, ale i jeho spolužáků. Hodnocen je klasicky, známkami.

Charakteristika osobnosti:

Paní učitelka o chlapci říká, že je klidný a vnímavý. Projevuje snahu dovést zadaný úkol do konce a dosáhnout dobrého výsledku. Ne vždy se mu ovšem daří. Často potřebuje pomoc a motivaci, aby zadaný úkol dovedl do konce. V kolektivu žáků je oblíbený.

Rozhovor s chlapcem:

(Odpovědi chlapce jsou přeformulovány tak, aby dávaly smysl.)

Kde a s kým bydlíš?

Bydlím se svou matkou, dvěma bratry, jeden je straší a druhý je moje dvojče. Dvěma psy. A taky s matčíným přítelem a jeho synem. Ten je starší než já. Bydlíme v paneláku.

Jak trávíš svůj volný čas a jaké máš koníčky?

Rád si kreslím nebo hraji na playstationu. Občas taky skládám lego. Každý den chodím se psy ven. To se vždycky pěkně vyvětrám. Když jsou bráchové doma, tak chodíme na fotbálek ven.

Jaký zaujímáš postoj při učení?

Snažím se, ale moc mi to nejde, tak to potom vzdám.

Který předmět tě ve škole nejvíce baví?

Informatika, počítače a taky logopedická péče.

Který předmět tě naopak vůbec nebaví?

Český jazyk, angličtina a dějepis.

Čím chceš být? Kam se chystáš po základní škole?

Já bych chtěl být policajtem, ale to bych musel mít maturitu a tu já bych nezvládl.

A nepodceňuješ se?

Nemyslím si. Uvažoval jsem nad tím s mamkou a shodli jsme se, že raději půjdu na učiliště.

Takže na tvé rozhodnutí měla vliv i maminka?

To ne. Spíš mi jen poradila, ale do ničeho mě nenutila. Podporovala by mě, i kdybych si zvolil třeba gymnázium.

Tak rozhodnutí bylo jen a jen na Tobě?

Přesně tak.

A podle čeho sis nakonec vybral obor a jaký sis vybral obor?

Vybral jsem si kuchařské práce. Nic ostatního mě nezaujalo...

A vybíral si i v jiných městech?

Ne... pouze tady, když nemůžu dělat, to co bych chtěl, tak mi to bylo tak trochu jedno, tak jsem se alespoň nechtěl vzdalovat od rodiny, přátel a známého prostředí... Jestli mi rozumíš...

Rozumím... Takže asi nemá smysl se Tě ptát, jestli ti nabídka Prahy, co se týče oborů vyhovující a kdyby sis mohl vymyslet jakýkoliv obor, který nyní není vyučován pro lidi se sluchovým postižením...

Ano, to je zbytečná otázka, je mi to jedno, ale myslím, že možností je dost. Myslím, že je to stejné jako pro lidi bez sluchového postižení, prostě tu je taková nabídka a všichni ji berou, taková jaká je a i dostačující. Prostě si vybereš z toho, co je a hotovo.

Myslím, že by to nikdo nechtěl změnit?

Ani ne... většina jsou ve věku, kdy nemají ambice něco měnit...

A není to škoda?

A tys byla jiná? Tebe zajímalo, jestli jsou nějaké obory, na které bys chtěla a nemůžeš?

No to máš pravdu, také jsem volila z dostupných...

Vidíš to je to samé.

Pravda. Tak děkuji za rozhovor a za jiný pohled na věc

Kazuistika 3

Žák 3

Pohlaví: dívka

Věk: 17

Diagnóza: Střední nedoslýchavost

Dívka navštěvuje poslední třídu pro děti se sluchovým postižením na Základní škole pro sluchově postižené. Všichni ve třídě trpí sluchovou poruchou. Dívka má „štěstí“, že její sluchová porucha není tak závažná. Na rozdíl od svých spolužáků, nemá problém s komunikací ani s učením.

Stručná charakteristika:

Dívka má sportovní postavu a měří přibližně 155 cm. Má tmavě hnědé oči, které vypadají jako dva korálky. Krátce střižené vlasy jí pravidelně spadají do jejího kulatého obličeje. Dívka si svou poruchu nepřipouští a je stále veselá a usměvavá. Je velmi aktivní, chvilku neposedí a společenská. Díky její upovídanosti má spoustu kamarádů.

Je hodná, milá, a velmi ráda sportuje. Po skončení povinné školní docházky se chystá nastoupit na střední školu a poté i na školu vysokou.

Rodinná anamnéza:

Matka dívky se narodila v roce 1972 a pracuje jako plavčice v místním veřejném bazénu. Otec je stejně starý jako matka a pracuje jako fyzioterapeut. Dívka nemá žádné sourozence, a proto většinu času tráví se svými přáteli. V její rodině se porucha sluchu vyskytla poprvé u její babičky z matčiny strany. Ta měla, stejně jako dívka, mírnou nedoslýchavost. Dívka je v celé rodině velmi oblíbená a všichni se jí snaží vyjít vstříc.

Osobní anamnéza:

Dívka je prvním a jediným dítětem své matky. Těhotenství bylo chtěné, rizikové a udržované. Matka během porodu neprodělala žádné onemocnění a nebrala žádné léky. Porod proběhl v termínu, polohou záhlavím. Porodní váha dítěte byla 3560 g a míra 53 cm. Dívka byla do roku kojena. Sluchová porucha jí byla zjištěna brzy, bylo jí tedy přiděleno sluchadlo. Nebyla vážně nemocná a neprodělala žádnou operaci. Dívka je zdravá a bez obtíží.

Motorický vývoj:

Dívka se poprvé posadila v 10. měsíci a samostatně začala chodit kolem 18. měsíce. Od malička byla velmi aktivní a pohyblivá. Je pravák, úchop je špatný, ruka není dostatečně uvolněná a odlehčená.

Vývoj řeči:

První slova se začala u dívky objevovat kolem prvního roku. V roce a půl již začala skládat první věty. Má velký mluvní apetit, ráda komunikuje a vypráví své zážitky. Její řeč je dobře srozumitelná. Znakový jazyk nepoužívá, kompenzace sluchadly je dostatečná. Při komunikaci nespolečá na odezírání.

Rodinné prostředí:

Dívka bydlí se svými rodiči ve velkém bytě jednoho panelového domu v centru malého městečka. Nedílnou součástí rodiny je jejich pes Žeryk. V bytě je několik místností, přičemž jedna patří právě dívce. Její pokoj je velký a hlavně si ho dívka zařídila podle vlastního vkusu. Vztah mezi dívkou a rodiči je skvělý. Všichni spolu krásně vycházejí. Rodiče se snaží k dívce přistupovat spíše jako kamarádi

a za to jim je dívka vděčná. Své volné chvíle nejraději tráví u matky v práci. Plavání jí bavilo už od malička. Když je rodina spolu, často jezdí na výlety a to výhradně na kolech.

Od rodičů jsem se dozvěděla, že při rozhodování o studiu rozhodovala hlavně lokalita. Rodiče nechtěli, aby dívka musela někam dlouze dojíždět. A ani ona sama by nechtěla být od rodičů daleko. Vzhledem ke svým úspěchům, se rozhodli pro gymnázium, neboť rodiče i dívka si přejí, aby dále pokračovala ve studiu a nastoupila poté i na vysokou školu. Přeci jen dívka myslí na budoucnost a je přesvědčena, že to, co se ve škole naučí, jednou dobře využije.

Školní prostředí:

Dívka začala ve 4 letech navštěvovat mateřskou školu. V 7 letech začíná chodit na základní školu pro sluchově postižené. Tuto školu navštěvuje dodnes.

Ve školce se jí líbilo, ale chodila do ní jen občas. Její matka s ní často zůstávala doma. Poté začala navštěvovat základní školu. Zde měla trochu problémy. Vzhledem k tomu, že mateřskou školu nenavštěvovala pravidelně, nevytvořila si určitý respekt vůči učitelkám. Proto, když přišla do školy, nedokázala být chvíli v klidu. Učitelé byli jediným problémem, který měla. S dětmi se sžila velmi rychle a zapadnout do kolektivu jí nedělalo problém. Do školy chodila ráda a ještě raději jezdila na výlety pořádané školou. Učitelé jí ze začátku její aktivitu vyčítali, ale snažili se to tolerovat. Začátkem druhé třídy jakoby její problémy s učiteli zmizely. Začala se škole více věnovat a začala mít z učitelů respekt. Je skvělé, že za ta léta se skoro nic nezměnilo. Do školy chodí ráda a s učiteli již žádné problémy nemá. S ostatními spolužáky vychází více než dobře. Díky svým vlastnostem má spoustu kamarádů a to nejen ve třídě, ale po celé škole.

Její školní třída je docela veliká. Je velmi barevná a je zde hodně obrázků, které děti samy namalovaly. Ve třídě má každý žák svou lavici.

Při vyučování učitelé uplatňují frontální výuku. Učitelé se snaží, aby nové učivo bylo pro žáky názorné, pokud to jde, používají manipulační činnost. Pokud mají žáci problémy při probírání látky, učitel jim napíše na speciální kartičky probíranou látku a rodiče se na to s dětmi jednotlivě zaměří. Učitelé se snaží do výuky zapojovat názorné a konkrétní předměty.

Charakteristika osobnosti:

Dívka je velmi aktivní. Ve škole měla ze začátku trochu problémy, protože nedokázala být chvíli v klidu. Postupem času, ale pochopila, že takhle to nejde a svou aktivitu trochu odbourala. Má velmi pěkné známky a učení jí nedělá problémy. Učitelé si jí jen vychvalují. Mezi ostatními spolužáky je oblíbená.

Rozhovor s dívkou:

Kde a s kým bydlíš?

Bydlím se svými rodiči a psem Žerykem v bytě uprostřed města.

Jak trávíš svůj volný čas a jaké máš koníčky?

Většinu času trávím v místním bazénu. Plavání mě baví. Také ráda chodím do lesa se svým psem a jezdím na kole s rodiči.

Jak dlouho se denně učíš? Kdo ti pomáhá?

Učím se každý den alespoň hodinu. Když je nějaká písemka, musím se učit déle. Učím se sama, a když mi něco nejde, pomáhá mi táta.

Jaký zaujímáš postoj při učení?

Škola je pro mě důležitá, proto se snažím se učení pilně věnovat.

Který předmět tě ve škole nejvíce baví?

Tělocvik, matematika a počítače.

Který předmět tě naopak vůbec nebaví?

Chemie a fyzika... to jsou mé neoblíbené předměty.

Čím chceš být? Kam se chystáš po základní škole?

Chci jít na gymnázium.

Proč jste si vybrala tento typ školy

Myslím, že je to dobrá škola a hlavně nebudu muset dojíždět nikam daleko.

Chtěla bys v Praze více možností, než jsou momentálně dostupné?

Nad tím jsem nepřemýšlela.

Kde jsi se dostala k informacím o nabízených oborech?

S hledáním školy mi pomohli rodiče. Některé informace jsme zjišťovali na internetu, některé od tátovo známých.

A jsi spokojená s tím, co sis vybrala?

Zatím jsem spokojená, uvidíme, co bude dál, ale chtěla bych poté studovat i vysokou.

3.4 ZÁVĚRY VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

Cílem této práce bylo zhodnotit, zda nabízené středoškolské obory na území města Prahy, jsou pro žáky se sluchovým postižením dostačující nebo zda mají jiné představy o své budoucnosti.

Ve třetí teoretické části jsme se snažili potvrdit či vyvrátit tři mnou stanovené hypotézy.

Tvrzení č. 1: *Žáci vnímají škálu nabízených středoškolských oborů pro sluchově postižené jako nedostačující.*

Tvrzení č. 2: *Žáci by uvítali nové středoškolské obory, ze kterých by si mohli vybírat.*

Tvrzení č. 3: *Žáci střední školu vybírají na základě města, kde se škola nachází.*

Po vyhodnocení výzkumu prováděného dotazníky a zpracování 3 kazuistik můžeme vznést tyto výsledky.

První dvě tvrzení můžeme s klidným svědomím vyvrátit, neboť jak vzešlo najevo, téměř všichni žáci jsou s nabízenými obory spokojeni. Pokud náhodou nejsou, nevědí, jaký obor by volili. Jak vyplývá z případových prací, je to způsobeno tím, že o takové možnosti ani neuvažovali. Žáci jsou spokojeni s tím, co jim je nabízeno, vybírají pouze ze škol a oborů, které již jsou otevřené a nemají jiné ambice. Přijímají to, co je.

Z práce vyplynulo, že není rozdíl mezi obory nabízených pro žáky bez postižení, či se sluchovým postižením. V tomto ohledu jsou si skupiny rovny, ani žáci bez postižení nemají ambice studovat nové obory, prostě přijmou to, co jim je nabízeno. Podají přihlášku a doufají, že je studium bude bavit, či jim pomůže k dalšímu vzdělání na vysoké škole, kde se už mohou zaměřit na jejich vysněný obor.

I když se nám může zdát, že oborů pro neslyšící je pomálu, není tomu tak, neboť jak jsem se během průzkumu zjistila, tak ani všechny obory nejsou otevírány každý akademický rok, protože žáků se sluchovým postižením není tolik, jako žáků bez postižení, což je logické, a tak se stane, že se na některé obory nepřihlásí ani jeden žák, poté se obor neotvírá. Tudíž zde platí přímá úměra – méně žáků = méně oborů.

Nejvíce žáků se hlásí právě na gymnázium a IT, neboť v těchto oborech vidí budoucnost.

Třetí tvrzení můžeme potvrdit, většina žáků si místo svého vzdělání vybrala právě město, které zná, ať už to je místo bydliště, či město, kde se nachází jejich současná škola. Tento jev je způsobený především vlivem rodiny. Tento vliv může být dvojitý a to buď rodina nechce žáka pustit do jiného města, či sám žák se nechce vzdalovat od rodiny a pouštět se do nového prostředí.

Velkou míru v tomto ohledu hrají i přátelé, žáci si podávali přihlášky společně, neboť se sami nechtějí vrhnout do neznáma, a tak budou mít jednodušší začlenění do kolektivu, než jednotlivci, který se musí seznamovat sám.

ZÁVĚR

Cílem této práce bylo zhodnotit, zda nabízené středoškolské obory na území města Prahy, jsou pro žáky se sluchovým postižením dostačující nebo zda mají jiné představy o své budoucnosti.

V prvních dvou kapitolách jsme se věnovali teoretické části. Zaměřili jsme se na objasnění základní terminologie týkající se sluchového postižení, metodu výuky, způsob komunikace, nastavený systém vzdělávání a rovněž na samotné žáky.

V druhé kapitole jsme se věnovali vzdělávání sluchově postižených. Zabývali jsme se komunikačními přístupy ve vzdělávání. Popsali přístupy komunikace mezi sluchově postiženými a tak nesměl chybět popis nejznámějších přístupů, do kterých řadíme orální metodu, totální komunikaci a bilingvální komunikaci.

Dále jsme se v druhé kapitole věnovali školám a institucím zabývajícím se právě vzděláváním sluchově postižených a dovolili jsme si zařadit i organizace zabývajícím se poradenstvím pro sluchově postižené, které též hraje svoji velkou roli při začleňování žáků.

Poslední třetí kapitola je věnována samotnému výzkumnému šetření, k němuž jsem využila metodu dotazníku, který vyplnili sluchově postižení žáci navštěvující poslední ročník základních škol pro sluchově postižené nacházejících se na území Prahy.

Na samotném začátku je popsána metodologie a jsou stanoveny cíle výzkumného šetření. Součástí cílů byly i tři tvrzení, z nichž dvě byla v samotném závěru kapitoly na základě dosažených výsledků vyvrácena. Pouze jedno tvrzení bylo potvrzeno. Analýzou výsledků, které mi byly poskytnuty odpověďmi neslyšících respondentů, jsem došla k zajímavým závěrům. Zejména, že není rozdíl v přechodu ze základní školy na střední školu mezi populací bez sluchového postižení a žáky se sluchovým postižením.

Celkově pro mě tato práce byla přínosem a obohatila mě o nové poznatky týkající se světa neslyšících. Doufám, že budu moci využít některé poznatky z práce v mém budoucím povolání.

SHRNUTÍ

Bakalářská práce se zabývá přechodem žáků se sluchovým postižením na střední školu.

Teoretická část je členěna do dvou kapitol. První kapitola se nazývá Uvedení do surdopedie a věnuje se surdopedii jako vědě, klasifikací sluchových vad, etiologií a diagnostikou sluchových vad a v neposlední řadě komunikací neslyšících. Druhá kapitola Vzdělávání sluchově postižených se zabývá přístupy ke vzdělávání sluchově postižených. Další části této kapitoly se věnují typům škol a poradenstvím pro sluchově postižené a jejich integrací a školám nacházející se Praze, na kterou je výzkum zaměřen.

Praktická část práce je shrnuta do třetí kapitoly – Vzdělávání sluchově postižených žáků na území hlavního města Prahy. V ní jsou vymezeny cíle a metodologie výzkumného šetření, charakteristika zkoumaného vzorku a samotná analýza výsledků výzkumného šetření. Jednalo se o kvalitativní výzkum, k němuž bylo využito metody dotazníku rozšířenou o případovou studii. Závěr kapitoly je věnován závěrům vyvozených z výsledků výzkumného šetření.

SUMMARY

The bachelor's thesis deals with pass over of pupils with hearing disability to high school.

The theoretical part is divided in two chapters. The first chapter is called Introduction into Surdopedy and dedicates to the surdopedy as a science, classification of hearing impairment, aetiology and diagnostics of hearing impairment and finally to communication of people with hearing impairment. The second chapter Education of People with Hearing Impairment deals with education methods of deaf people. Other parts of this chapter deals with types of schools and consulting services for people with hearing impairment and their integration and schools located in Prague which the research has been focussed on.

The practical part is summarised in the third chapter – Education of Pupils with Hearing Impairment at Prague Territory. Aims and methods of the research investigation, characteristics of tested sample and the very analysis of research results are defined in it. It was a quality research for which the questionnaire method together with case study were used. End of the chapter is dedicated to findings deduced from the research survey.

POUŽITÉ ZDROJE

Literatura

BAREŠOVÁ, Jana a Jaroslav HRUBÝ. *Didaktické a technické pomůcky pro sluchově postižené v MŠ a ZŠ*. 1. vyd. Praha: Septima, 1999, 24 s. ISBN 80-721-6105-9.

FISCHER, Slavomil a Jiří ŠKODA. *Speciální pedagogika: edukace a rozvoj osob se somatickým, psychickým a sociálním znevýhodněním*. Vyd. 1. Praha: Triton, 2008, 205 s. ISBN 978-807-3870-140.

HÁJEK, Jan. *Vybrané kapitoly z didaktiky geografie*. 2. přeprac. vyd. V Plzni: Západočeská univerzita v Plzni, 2003, 147 s. ISBN 80-708-2988-5.

HORÁKOVÁ, R. in PIPEKOVÁ, Jarmila. *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. Brno: Paido, 2010, 401 s. ISBN 978-80-7315-198-0.

HRICOVÁ, Lenka. *Analýza komunikačních kompetencí žáků a učitelů na základních školách pro žáky se sluchovým postižením v České republice a Německu*. Brno: Masarykova univerzita, 2011, 203 s. ISBN

HRUBÝ, Jaroslav. *Velký ilustrovaný průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu*. Praha: Federace rodičů a přátel sluchově postižených, 1997. ISBN 80-7216-006-0.

HRUBÝ, Jaroslav. *Velký ilustrovaný průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu*. 1. vyd. Praha: Federace rodičů a přátel sluchově postižených, 1998, 321 s. ISBN 80-721-6075-3.

JANOTOVÁ, Naděžda a Karla SVOBODOVÁ. *Integrace sluchově postiženého dítěte v mateřské a základní škole*. 1. vyd. Praha: Septima, 1996, 64 s. ISBN 80-858-0172-8.

KRAHULCOVÁ, Beáta. *Komunikace sluchově postižených*. Praha: Karolinum, 2003, 303 s. ISBN 80-246-0329-2.

POTMĚŠIL, Miloš. *Čtení k surdopedii*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2003, 217 s. ISBN 80-244-0766-3.

PROCHÁZKOVÁ, Lucie. *Podpora osob se zdravotním postižením při integraci na trh práce*. Brno: MSD, 2009, 170 s. ISBN 978-807-3920-944.

RENOTIÉROVÁ, Marie a Libuše LUDÍKOVÁ. *Speciální pedagogika*. Vyd. 1. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2003, 290 s. Učebnice (UP Olomouc). ISBN 80-244-0646-2.

SLOWÍK, Josef. *Speciální pedagogika*. Praha: Grada publishing, a.s., 2007, 160 s. ISBN 978-80-247-1733-3.

SLOWÍK, Josef. *Komunikace s lidmi s postižením*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010, 155 s. ISBN 978-807-3676-919.

ŠLAPÁK, Ivo a Pavla FLORIÁNOVÁ. *Kapitoly z otorhinolaryngologie a foniatrie*. 1. vyd. Brno: Paido, 1998, 85 s. ISBN 80-859-3167-2.

VALENTA, Milan. *Přehled speciální pedagogiky a školská integrace*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2003, 321 s. ISBN 80-244-0698-5.

VÍTKOVÁ, Marie. *Integrativní speciální pedagogika: Integrace školní a sociální*. Brno: Paido, 2004, 463 s. ISBN 80-7315-071-9.

Hypertextové odkazy

BARTUŇKOVÁ, Lucie. *Základy akustiky*[online].[cit. 2012-01-20]. Dostupné na World Wide Web: < <http://metro-poezie.wz.cz/Web/akustika.html>>.

Teiresias centre [online].c2006[cit. 2012-03-16]. Dostupné na World Wide Web: < <http://www2.teiresias.muni.cz/comin/kurz-komunikace-se-sluchove-postizenymi/sluchova-postizeni-a-jejich-statistika>>.

Slezská univerzita v Opavě. *Slezská univerzita v Opavě* [online]. 2011 [cit. 2013-07-16]. Dostupné z: www.slu.cz

Gong: Časopis sluchově postižených. *Gong* [online]. 2013 [cit. 2013-07-16]. Dostupné z: www.gong.cz

Dětská práva. *Dětská práva* [online]. 2011 [cit. 2013-07-16]. Dostupné z: <http://www.detskaprava.cz/soubory/umluva.pdf>

Inkluze.cz. *Inkluze.cz* [online]. 2010 [cit. 2013-07-16]. Dostupné z: <http://www.inkluzecz.cz/>

Střední škola, základní škola a mateřská škola pro sluchově postižené v Praze. *Střední škola, základní škola a mateřská škola pro sluchově postižené v Praze* [online]. 2009 [cit. 2013-07-16]. Dostupné z: <http://www.skolaholeckova.cz/>

Šance dětem. *OPS Sirius* [online]. 2011-2013 [cit. 2013-07-16]. Dostupné z: <http://www.sancedetem.cz/>

Škola Vymolova.cz. *Střední škola, Základní škola a Mateřská škola pro sluchově postižené* [online]. 2011 [cit. 2013-07-16]. Dostupné z: <http://www.sksp.org/>

Gymnázium, základní škola a mateřská škola pro sluchově postižené v Praze. *Yohama Arts* [online]. 2007 [cit. 2013-07-16]. Dostupné z: <http://www.jecna27.cz>

SEZNAM OBRÁZKŮ A TABULEK

Obrázek 1: Sluchové ústrojí	12
Obrázek 2: Ukázka audiogramu ztráty sluchu	18
Obrázek 3: Graf zkoumaného vzorku – pohlaví	33
Obrázek 4: Graf následného studia po ŽŠ	34
Obrázek 5: Graf zastoupení typu středních škol a učilišť.....	35
Obrázek 6: Graf výběru typu školy	35
Obrázek 7: Graf – Zda jsou pro žáky nabízené obory dostačující	36
Obrázek 8: Graf– Úvaha o podání přihlášky do jiného města než Prahy	37
Obrázek 9: Graf - Podání přihlášky v Praze	37
Obrázek 10: Graf – Zvažovaná města, ve kterých by mohli žáci podat přihlášky	38
Obrázek 11: Graf – Úvaha o soukromé škole	38
Obrázek 12: Graf – Podání přihlášky na soukromou školu.....	39
Obrázek 13: Graf - Výběr školy na základě její lokality.....	39
Obrázek 14: Graf – Přehled oborů, na které se žáci přihlásili	40
Obrázek 15: Graf – Co ovlivňuje výběr školy	40
Obrázek 17: Graf – Spokojenost žáků s konečným výběrem	41
Obrázek 16: Graf – Odkud žáci získávají informace	41
Obrázek 18: Graf– Plánování dalšího studia.....	42
Tabulka 1: Mezinárodní škála sluchových poruch podle WHO	15

PŘÍLOHY

DOTAZNÍK

Dotazník k bakalářské práci – Vzdělávání sluchově postižených na území hlavního města Prahy

Dobrý den,

jmenuji se Monika Rážová a jsem studentkou 3. ročníku oboru Sociální práce na ZČU v Plzni a předem bych Vám chtěla poděkovat za vyplnění následujícího dotazníku, který se týká vzdělávání sluchově postižených na území města Prahy. Cílem dotazníku je zjistit, zda nabídka oborů je pro studenty vyhovující.

Pohlaví: Muž/Žena Věk:..... Žák/student: roč. ZŠ

Bydliště (město):.....

1. Přemýšleli jste již o dalším studiu po dokončení ZŠ? ANO/NE
2. Chcete studovat: SOU – SŠ – OU
3. Proč jste si vybral tento typ školy?
 - a. Na základě mých studijních výsledků
 - b. Typ přijímacího řízení
 - c. Délka studia
 - d. Nabízené obory
 - e. Jiný důvod:.....
4. Myslíte si, že nabídka oborů středoškolského studia otevřených v akademickém roce 2013/2014 na území města Prahy dostačující? ANO/NE
5. Pokud ne. O jaké další obory byste měli zájem? (vypište)
.....
6. Uvažovali jste při výběru školy i o jiných městech mimo Prahu? ANO/NE
7. Pokud ano, jakých?
 - a. Brno
 - b. České Budějovice
 - c. Hradec Králové
 - d. Olomouc
 - e. Valašské Meziříčí
 - f. Jiné město:.....
8. Podali jste si přihlášku na školu, která není v Praze? ANO/NE

9. Pokud ano, na jaký typ školy a obor? (vypište)

10. Pokud jste si podávali přihlášku na SŠ v Praze na jaký obor?.....
 (pokud jste zaškrtnuli bod č. 8, tak otázku nevyplňujte)
11. Uvažovali jste o soukromé škole? ANO/NE
12. Podávali jste si přihlášku na soukromou školu? Pokud ano, kam a na jaký obor?(vypište)

13. Vybírali jste školu na základě podle města, kde se nachází? ANO/NE
14. Pokud ano, co ovlivňovalo Vaše rozhodnutí?
 a. Vzdálenost od místa bydliště
 b. Přátelé – podal/a jsem si přihlášky jako přátelé
 c. Rodina - nechci se od ní vzdalovat
 d. Rodina mi nedovolila studovat v jiném městě
 e. Finanční situace
 f. Jiný důvod:.....
15. Kde jste sbírali informace o otevírajících oborech?
 a. Škola
 b. Internet
 c. Přátelé
 d. Noviny
 e. Jiné:.....
16. Jste spokojení s Vaším výběrem? ANO/NE
17. Plánujete pokračovat na VŠ? ANO/NE

Děkuji za Váš čas!